

PIRS

*Kovareke
rewşenbîrî
serbixweye*

Hejmar - 3 - sal - 1 - çiriya pêşî - 1993

Şûwarê Koçka mîrê Behdînan li zaxo.

Serecem

Di şûna pêşgotinê de	Pirs	2
Tilî li ser birîna «Tilî»	Tengezar	3
Rûpelê Cegerxwîn	Dilovan	9
Bang	Pirs	10
Tilûrê bêgane	Azad Elî	11
Nûçeyek	Pirs	13
Romanayên perîşan	Ismaîl Dêrsimî	14
Kalê Satiya	Rêberê Robarî	16
Sirûdên şermok	Bextreş	18
Sê ramûsan	Hoşeng	19
Stranek	Awaz kalo	19
Dêwên rûreş	Rûxweşê zîvar	20
Ji rewanê palo re	Nûhat	21
«Kî» û «Kê» çine?!	D. Abdilfetah	22
Ronîkirineke zimaneranî	Berzo	24
Kîvroşkê tirsonek	C.Reco	31
Tu namirî – Mihvan	B.Candar	32
Hevpeyvînek bi hunermed Aştî	B.Gedro	33
Mirinê «Ferîde xanim» jî ji me istend	H.Gundî	37
Osman sebrî	Dilawerê Zengî	39
Namek ji dîrokê	Pîr Rustem	42
Stranên Folklorî	M.H.Darî	43
Pirs dipirse		45

Wêneya bergê pêşî ya hunermed Behzad Gedro ye.

Nîrx: 40 L.S. Dervayî welêt: 3 dolar.

Di şûna pêşgotinê de

Komîta ber pirsiyara kovara pirs vexnenamek bi pênivîsa ARO - Rezo wergirt. Bi kurtî rexne li ser karê kovarê, di warê pîrbûna şaşiyên de digre. Tê de dibêje:

«Berpirsiyarê çap û pêkanîna jimara didiwan jî kovara pirs ê, sê şaşiyên serkarî, di hêlîna talan-kirî, û kevoka min, de kirine. yek ji wan ziman û rêzimanê wan wêran kiriye. Yek jî sînor û kenarên yase û rastnivîsê hilanîne. Ya dawî jî ewe, ku çîrok û helbest herdû ji kok û bingehên xwe hatine hêrivandin».

Rexnename berdewam dike:

«Em xweş dizanin, ku du derdên her nivîska rekî wilo ji nivîskavên kovara pirs hene, yek jî wan ewe: çawa xwendevan bi rûpelên nivîskar ve bê girêdan, û pê re mijûl bibe, ya din jî ewe, ku xwendevan karibe bi serbestî, serfivazi û bêrêl kaş vê nivîsandinê, vî berhemî, wergire û pê beher bibe.

Demek, pêvegivêdan, wergirtin û pêbeherî, sê regezên herî hîmîne li ba nivîskar, wilo jî li ba xwen-devan. Loma berhemên van şertan pêk binin, gereke bi zimanê xwe sivik, rewan, durist û hêja bin. Bi beherî û ramanên xwe jî dilovan û xweş bin da karibin cih di dilan de bigrin. Belê gelo di vî warî de kovarên me, û ji wan kovara, pirs, van şertan pêk tinin?. Em dikarin bi serbestî û bê şerm û fedî bêjin: na.

Û ji ber ku na ya me pir hişke, serkarên kovanên me dikevin bin barê lixwepirsîneke dûr û dirêj de, ji ber ku hebûn û nebûna kovarên me bi ve ye kê ve tê girêdan. Eger em guh nedin nivîsan dinên nivîs karên xwe, û serkarên kovarên me, berpirsiyarên çap û pêkanîne, bi dilsarî li karên xwe guhdar bin, wê rew-şa kovarên me ev rewş be. Wê zimanê wan gel'û kelêj be, wê şaşiyên zimên û rêzimanên pir bin, wê gotin û hevokên me rijî û pûç bin. Bi vî rengî kovarên me ti karê durist nakin û nikatin pêşveçûnekê di warê xebata xwe de bikin.

Kavara, pirs, jî bi bexîretî kilk û xamên nivîskarên xwe, di jimara didiwan de li navbera kovarê rast kirine. Hemî rengên şaşiyên di berhemên nivîskarên xwe de hiştine. Ne tenha wilo, lê pirên van berheman bêkêrtir kirine jî yase û rêz û bendan derxistine.

Piştî rê vexnename, me gazik û hêvik hene. Gaziya me ewe, ku nivîskarên kovara, pirs, xweş guh bidin nivîsandin û berhemên xwe di warê rastnivîs, ziman û rêziman avakirîna hivokan û pelik û xêzên xweşik û pagij de. Hêviya me jî ewe, ku ev bêguhdañî nema derbas bibe û berpirsiyarên kovara (pirs) bi degelî van kêmasiyên di ji marên pêşde hilînin û bavêjin.

•Pirs•

Tilî li ser birîna «Tilî»

Berî ez dîwana «EHMED HUSEYNÎ» ya binavê «Bi xewna we pênûsê dilorînim «bibînim û derkeve min di jimareke «Ar-manc» de helbesteke wî binavê şeştilî xwendibû ewê demê ez pir pêşabûm û kêfa min hat û min di hundurê xwe de got: dema helbestên wilo derbên ewê kilasîkên me zimanê wan lime kinbibe. Ji hinga ve ji minre meraqbû ez nivîsareke Ehmed bibînim. Dema min dîwan dît kêfa min bêhtir bû

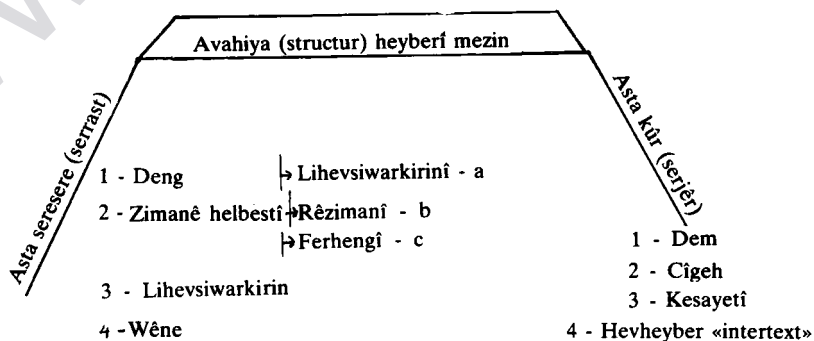
Ev dîwan di sala 1993 an de li uppsala ji weşanên jîna nû derket piştî min ev, dîwandît min, xwest ez lêkonînekê li ser çêbikim (pêwî-ste nelêklînek kilasîkîbe)

vêca ez li gelek lêvger û pirtûkan vegeyriyam û xama min xwe amadekir.

Lêkolînek li ser hemî helbestên dîwanê ewê gelek rûpel û dem bixwasta ji ber wilo jî Min liser helbesta «Ti-Lî» nivîsî ya ku min li jor li ser danî.

Ev lêkolîn tu buhayî nade Helbestê lê xwe nêzîk dike dikeve hundurê wê.

Lêkolînek wilo rêbazekî tewrîk جêre divê. Ez naxwazim bi rengêkî akadîmî bi nivîsim ji ber wilo ezê li ser her xalekê teka teka Tewrîk û bikaranîn binivîsim (ji bilî lîstekarê) Ev lêkolîn li ser avahiya heyberî mezine (structur)

1 - Asta serrast (seresere): Di vê asteyê de, em li ser deng na peyvî ji berku ew bi xwe mijareke.

- Zimanê helbestî: Em dixwazin pirsekê bikin û bersiva wê jî bidin. Ma zimanê helbestî û nehelbestî heye? Ziman dibe helbestî dema ku lihevsiwarkirinek nû peyda dike ew ziman jî yê xurustiyê cudabe. Nimûne : Bejna keçkê bedewe

Ev lihevsiwarkirinkî normale ,lê dema em bêjin: (Bejna keçkê nalîna avêye). Me ev lihevsiwarkirin nûkir, wateyekî nû da, me xêza serast guherand.

Em werin helbesta xwe «Tilî» û lihevsiwarkirinê wê bibînin «Tilîyên ku bi kesera dîrokê hinekirî dilerizîn «r 95». Ev lihevsiwarkirin xwe jî zimanê normal dîrxistiye xijiqandinek zimanî heye şêya zimên diyar dike û vebûneke nûye deriyê liberberketinan li pêş (peyambar) vedike. (مرسل إليه).

Helbestvan di helbestan xwe de «Tilî» pir bêjeyên, pir wate, pir nîşan bikartîne, zimanekî lihevsiwarkirinî bejna vê helbestê dixemilîne. (Binefs, şîlanperest, cengperest, kevzigirtî, şûnşop) pirtirîn hevokên vê helbestê sazumanên rêzimanî şkandina

mîna (Evîndar bi girî, bi kûrekûr bîna xwe vedikin). (tilîyên ku bikesera dîrokê hinekirî dilerizîn^{R95}).

Hevoka yekem: 1 + 3 + 2 + 4

Hevoka diwem: 1 + 3 + 2 + 3

Dema ku sazumana hevokê dişke, nîşan û wateyên wê pirtir û firehtir ditin.

Li hevsiwarkirin: lihevsiwarkirinên nû naverok û durvê helbestê nûdikin. Di helbesta «tilî» de em dibînin ku Ehmed xwe jî lihevsiwarkirinê cûtî azad kiriye, em (şox û şeng û şepal şêrinênazenînê...) di helbestê de nabînin, lê li hemberî wê em lihevsiwarkirinê ku mirov jî nîşka ve Vediçinqîne dibînin, mîna:

(Xewnperest - naveroka xewnênifirên bêcirû kevzigirtî-Bajarekî jî berfê...). Em dibînin ku ev lihevsiwarkirin «dûrbûnên lerizî di afirînin»¹, ango tevgerên jihev-cuda di hundurê heyber de ava dikin. Ev dûrbûnên lerizî jî pêwendiyên peyvî, yên dijraberî di hundurê heyber de çêdibin ji ber wilo jî nîşanên heyber xurtir kûrtir dibin, cîgehê hest li cem danar^{3v} wek li cem dangirtî dilivîne. mînak:

(Kenê bêdeng...). wek em diza-

nin ken deng jêre heye, li vê derê helbestvan me dilehayî dihêle, û dûrbûnên lerizî di afirîne. Di helbestê de lihevsiwarkirinên wilo pir hene (kela seqemê...).

- Wêne: Wêneya helbestî tevgerike hişî di hundurê hest de tê damezirandin.

«Vedengekî himbize ji hemî leqên xurustê, civakê, û cûreyên wan, û hindêk serpêhatiyên taybetî têne parastin⁽²⁾» Eger em bifirehî li ser wêneya helbestî bi peyivin, ewê bixwe mijadek bo lêkolînekê be, ji ber wê jî em naxwazin texlîtên wên-eyê bijmêrin, tenê emê bêjin: wêneya xurt, ya ku du asteyên wê hebin (du alîne)
1 - asteyekî hesteyî 2 - Asteyekî nehesteyî «sîberî».

Ehmed di parçê pêşîn ji helbesta «tilî» de pir wêneyên helbestî bikartîne, belam ew rola wêneyê baş dinase. Di parçê yekem de ev

A-

Wêne hene 1 - Kenê bêteng

2 - Bahoza şit û kawik

3 - tiliyên... bi kesera dîrokê

Hesteyî sîberî «ab-straktîv»

B-

1 - Nifirên kevzigirt. (Abstraktîv hesteyî) ^{sîberî}

1 - Nifirên bêcir. (sîberî sîberî) ^{sîberî}

2 - Naveroka xewnê... heyîn rist) ^{sîberî}

Wêneyên celebê yekê xwendevan ber bi mijûliyê de dibe, lê dergehê vê mijûliyê nefirehe, çimkî leqek ji yên wêneyê hestewere.

Celebê didwan dangir kêfxweş dike, ji ber ku tiştêkî sîberî diguhêze hesteyî, bêhnê li xwendevan fireh dike

Celebê sisiyan dangir dibe asîmanan, wî difirîne, dixê atomsfêrekî nexurustî de. Xwendevan diweste ta bigihe ku xwesteka nivîskar nasbike.

Em werin bi rengêkî din wêneyekê bişirove bikin

lehiya	kor û şit
lehifirtoneye	rengdêrên mirovane ne, yan jî lawirane

- Av
+ Bêhiş
+ Malxirab
- Bi niş

- Bi çav
- (Kor)
- Bi hêz
- Bi tirs
+ Malxirab
- Mêr
- Comerd
- Bi hiş
-(şit)
+ Bê hiş

Helbestvan rengdêrek ji yên mirovan an jî lawiran bijartîye û hevoka xwe sazkerîye. Ev wêne ne ji hersê celebên me li ser wan nivîsiye, ev herdû asteyên wê hesteyî ne, û ji rengdêran ava bûye,

ji ber vê yekê qelsiya wê berze ye Weneyeke normale tiştêkî di hundurê me (min) de nalivîne.

Piştî asteya serast hat kolan emê werin nêrîna nivîskar jê derxînin bê ma ew çi dirame? çi dibîne? çi dive? çi...?

Ehmed mîna her kurdekî hestwer bi êşên gelê xwe di êşe, dibîne ku hebûna wî dileqe, bi xurtî diheje « Tiliyên ku bi kesera dîrokê dilerizîn». Ehmed wek nîv melakî doza rabûnê dike «Pêwîste tilî jîndarbin ,Pêwîste tilî livdar bin». Ev dibêje kê? Bang dike kê? Ez bawerim ev goft û go ji miletê wî reye.

Di dawî de Hûeynî ji hêvî û omîdên xwe nerazîye netenê, wilo, belam bêhêvî dibe. «yara. ji têr nebû «Laşê» li camiya mezine».

B - Asteya kûr (serjêr): Di her heyberekî de parçeyên bingehînî û parçeyên çêbûy hene.

- parçeyên bingehînî evin: a -

Dem - b - cîgeh - c - kesayetî

- Parçeyên çêbûyî: - Hevheyber (intertext)

A - Dem: Çi heyber be, demên wî hene, ev dem li gor dirûn û karakterê helbestvan dertê.

Em werin binêrin bê ma Ehmed çi dem di helbesta xwe «tilî» de

bikaraniye di parçê yekem de çar-caran dema buhurî bikaraniye, û hef caran dema beşdar (nuha), û du car ji bo pêşerjê. Di parçeyê diwem û siyem de dema bihurî qet nîne

Wek em dibînin Ehmed dixwaze xwe ji demên buhurî, qilêr û qirêjiya wê, azake, lê nikare, ji ber ku êşeke kevne di hundurê me de, ev bixwe sedemekî mezine ji biserneketina tevgerên azadî xwaz Wek diyare hêviyên Huseynî wilo mezin nînin. Asoyekî vekirî li pêşberî xwe nabîne Lewra wisa jî dema pêşerojî pir bikaraneniye.

- Cîgeh: Ehmed pir cî di helbesta «tilî» de bikaranîne, xwe ji ciyekî pelû dike ciyekî din, mîna pirpirîkekê ku dinav gulîstanekêdebe [Giyan, xewn, Dîwarê bêdeng, dilû, cerg, bibik, Aşê evîne, lêv, pî, welat, poz Qeraxê cîhanê werzê, tirsê, camiya mezin...]

Dema ku mirov bêhêvî be cîhan tev li nik wî wek heve doşeka xwe li her cî radixe

Ehmed jî mîna pirpirîkekê ku di nav gulîstanekê gulên wê çil-misîbin debe, ji vê bifire, li ser ya din deyne, lewra bêjeyên cî tevî kul û derd û janên Ehmed bûne.

-Kesayetî: Dema em bibînin ku

dem xirabe, cî tijî stirî û kelemîn,
helbet ewê kesên vê serdemê û vî
cî neberbiheve bin

Di parçeyê 1ê de, doza xebatê ji
kesên xwe dikê [pêwîste tilî jîn-
darbin, pêwîste tilî livdarbin]^{R.92}

Di parçeyê 2 wan de, doza kar
ji bo welat dike, bo navê wî biç-
rise: [Navê welat... qalind
biçirisîne]^{R.93}

Di parçeyê 3 an de, cengek di
nav bera xêr û şer deye
[Mirovên cengperest yên ku...
berbangê dikin]^{R.97}

[Mirovên- binefs- şîlan perest...
didin ber pozên jiyane]^{R.97}

⁹⁵ Parçeyê 4an axaftinek peyvîniye
nivîskar di nav rastî û nerastiyê de
diçe û tê [Di wê neqeba teng û
tentika de... dinixumand] ^{R.98} [Çavên
bi dû... diçûn]^{R.98}

Parçeyê 5an dixwaze ku kar
xurt bibe, di xewnan de dijî, lê di
dawî de xewn beravêtî dibe.

[zengil- difûre..- Mirîşk- pišta wê
welat xwe vedizî -yara- têrnebû...]^{R.99}

Nivîskar li bendî ferzendekê ye
ku sudekê jê bibîne, lewra pirsê li
dû pirsê ji lehngan dike

[ANKÎDO. SOKRATO. ZER-
DEŞTO.]^{R.100}

Diyaloga di parçeyê 7an de
çêdibe dixwaze jîndariyekê li dar

bixe, lewra sozê dide [Bivan jîn-
dariyê li darxînim]^{R.101}.

Kesên parçên 8an lihev dikevin,
bixwere nagihin, tu karîbikin.
[Hê laşê şeş tilî li camiya
mezine!]^{R.102}

Hevheyber (intertext): Hebûna
heyberekî yan jî gelek heyberan
di hundurê heyberekî de, jêre tê
gotin (hevheyber) ne tenê ji hêla
naverokê ve, lê ji hêla (hevok
raman, teknik, avahî) dejî.
Zanîna vî karî du tiştan dixwaze.

1 - Gencînek rewşenbîrî xurt linik
rexnegir.

2 - Hebûna heyberekî hêja û
bihêz

Bêgoman ev kar nehêsaniye, ji
ber ku wilo lêkolîn hewcedarî
kesên akadîmîkin.

Ehmed Huseynî mîna pir ji van
nivîskarên cizîrê akama Selîm
Berket, lê heye, bi kêmasî
zimanê wî, lê Ehmed xwe Dîlê
wî nehiştiye, ne jî yê şêrgo û
R.S.Husên. Ehmed di efsanan de
baş jêhatî xuya dike, û ji mere jî
diyare ku Ehmedî ji felsefa
ZEREDEŞT û destana cilcamêş
sûde ditiye.

Akama (Şêrgo) di peqandina
wateyan de lê xuyaye [Eger ron-
dik.....]

^{R.105}
Pêwîste tilî livdar bin.] Ev dibis-

tana cak Birivêre. Di warê felsefa Zerdeştî de me li jor dabû xuyakirin. Ehmed di vê helbesta xwe de, di destpêkê de, xwe xurt dike sînda dixwe, bo welatê wî xweş-bibe, kesên wî jiyanekê bi rûmet bijîn, lê di dawîde, destên xwe dîber xwere berdide.

Di dawî de em dibînin Ehmed di cihnan de dikeve pexşaneyekê xurû, dûrî helbestiyê dikeve. Minak [û bi tiliyekê...]

Wek em dizanin hevokên helbestê hîmbizin

Di gelek caran de Ehmed xwe dûrî wateya peyvê, ya ferhengî nake.

Tengezarê Marînî

Jêder :

1 - Fî elşî riyeh K.E.Dîb ^{في الشريعة كان الوديعا}

2 - Al sûra Alşî riyeh fî elxîtab el neqdî we belax welî Mihemed

Têbînî: ev têrmên me bikaranîna ji bo dan û standinê ne

Eger têbînên xwendevanên hêja li ser wan hebin hevîdar in ku rêbîkin kovarên heyî bo, gotina rast cî bigire

Kurdî	Ingîzî	Frensî	Erebî
Rêbaz	style	style	اسلوب
Avahi	structure	structure	بنية
Avahiyetî	structuralism	structuralism	البنوية
Lihevswarkirin	composing	composition	تركيب
Hevheyber	intertext	entretexre	تناص
Dijraberî	antinomy	antinomi	تضاد
Xwarkirin	alteration	alteration	تحريف
cîgeh	space	espace	فضاء - مكان
Nîşanker	signifier	signifiant	دال
Nîşan	signification	signification	دلالة
Helezi	taste	goût	ذوق
Wêne	image	image	صورة
Siber	imagination	imagination	خيال
Peyaminêr	Addresser	destinateur	مرسل
Peyam gir	addressee	destinataire	مرسل اليه
Nîşanbar	significatum	signifie	مدلول
Rexnegir	critiker	critiquer	ناقد
Heyber	text	texte	نص
Rêbaz	Methode		منهج
Danar	thrower		ملقي
Dangir	receptor	receptevrê	ملتقي
zarav (Fer E.Eqrawî)	idiomatic expression	terme	مصطلح

المصادر: - المجلات -

١ - الموقف الادبي العدد ٢٢٥ - ٢٢٦ - عام ١٩٩٠ ص ٤٩ و ٥٩

٢ - الموقف الادبي العدد ٢٦٥ - عام ١٩٩٢ ص ٣٢

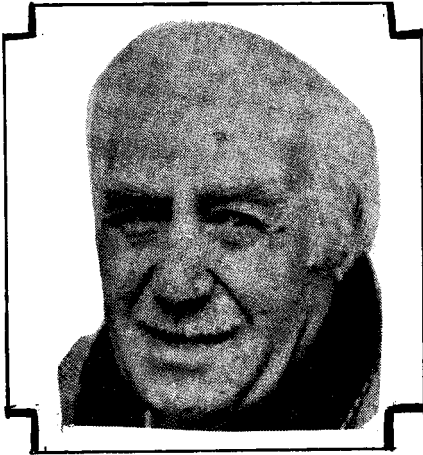
٣ - المعرفة العدد ٢٠١ - ٢٠٢ عام ١٩٨٧ و ٧ و ٨٩

٤ - المعرفة العدد ٣٥٠ عام ١٩٩٢ ص ٨٦

- الكتب -

١ - انثروبولوجيا البنوية	ليفى شتراوس
٢ - النقد الادبي في القرن العشرين	جان ايف تاديه
٣ - النظرية الادبية الحديثة	ديفيد روبي وجيفرسون
٤ - النقد والعلوم الانسانية	جاك لوياس
٥ - الصورة الفنية	د. نعيم الياني
٦ - الصورة الفنية	د. جابر عصفور
٧ - دينامية النص	محمد مفتاح
٨ - لسانيات النص	محمد خطاطي
٩ - علم النص	جوليا كريستينا
١٠ - قضايا شعرية	رومان ياكسون

Rûpelê Cegerxwîn

Di dema Edîb şîşekî de, sala 1952, zordarî û çewsandina kesên pêşverû pir bibû, herweha gelek kes hatin girtin, û ketine zindanan de, ji alîkî dî ve jî gelek kesê bazdayî hebûn, ku (el-mektebil san) li wan digeriye ji bo wan bêxê gir-tîxanê, yek ji vayên bazdayî M. Cegerxwîn bû, yê ku xwe di mala Silêmanê şekiro de veşartibû, s. şekiro muxtarê gundê Navkurê bû, rojavayî bajarê qamişlo, bi 10 kilomitra. Lê mixabin yekî soloxder çûbû ba polis, û li cegerxwîn hildabû.

Sibehekê zû, piştî şeveqê, silêmanê şekiro ji xew rabû, daku limêj bikê, dît ku polis li dora gund bûye xelex nahêlê kesek ji gund derkevê muxtar rabû xwe nêzîkî neferekî kir û jê pirsî, ev çi meseleye, yê nefer lêvegerand, û got: em hatine yekî bazdayî bigirin, ew jî cegerxwîne, û xwe di vî gundî de veşartîye.

Silêman rabû bilex vegiriye, û çû ba cegerxwîn, mesele jêre got. Helbet pêşî herdu ketin heyra de

Di 22.10.1993 an de, (9) sal bi ser koçbûna seydayê hêja Cegerxwîn derbas dibin.

Di vê bîrhatina han de, em careke dîtir dengê vî goşeyî hildidin, bihêvîne ku xwendevan û nivîskarên govara pîrsê arîkariya vî goşeyî bikin, ku serpêhatî û helbestên neçapkirî, û her tiştê hûn zanibin derbarî jîyana cegerxwîn ji govara (pîrs) re bişînin.

govara pîrs

ka wê çilo bikin, ji nişkê ve ramanek hate bîra s. şekiro, û gote cegerxwîn, Rabe zû berî ku Polis dest bi teftîşê bikê, xwe bêxê pişt malnivîne, ta ez bêm yekser S. şekiro bazde cem govanê gund, û wî anî mala, xwe û rabû cil û çaroxa wî jêkir. Dûvre cilê gawan li cegerxwîn kirin. Dîse muxtar berê xwe da cem esker, û çû ba berpiryarê polîsan, û gotê: «ez muxtarê gundim we xêre? hûn çi ji vî gundî dixwazin? Serekê polîs lêvegrand û got:

- Çênabê kes ji gund derkevê, yan jî werê gund, Jiber cegerxwîn divî gundî de ye, û divê em wî derxin, û bigirin. Ica emê îro gund ji hev bixin da em cegerxwîn bigirin, S. Şekira gote serokê polîs:

«me bixwe cegerxwîn nedîtîye û ne liba meye û yê ev xeber ji we re gotiye derewan dikê û vaye gund li ber weye,

lê bes em yek tiştî ji we dixwazin, ku hûn bihêlin çêlek û golikê me derkevin, ji ber ku carê di vî

wextî de berî roj hilê garan derdikevê û bera gavan wan derxê êdî hûn teksir mekin gund mal bi mal liber weye û ezê jî bi were bigirim. Ê polis lêvegerand û got: bere garan derkeve, lê ê gavan çênabê. S.Şekiro gotê, ez benî garan bê gavan tucarî nameşê, û hûnê çi feydê ji gavan bikin. Ê polis di xwe fikirî û gotê, bere garan û gavan tenê derkevin

S.Şekiro zû vegeyîye ba cegerxwîn, û çîrok jêre got, cegerxwîn biya wîkir û garan golik û çêleke dan ber xwe û berê xwe da newala bakur, û paşê dev ji çêleke qerîye û newal newal çû, taku sîno-rên xeter xilas kirin.

• Amedekirina Dilovan •

BANG

Herdem di dîrokê de wergerandin di warên wêjeyî, çandeyî û zanistî de, dibû eger û sedma pêşketinên mezin. Bo vê yekê wergerandin dimîne beşekî herî giring di pirtûkxanên cîhanî de, û toreya wergerandî, dibe bingehêkî pir xurt jî toreya miletan re.

Lê mixabin ku pirtûkxana kurdî ne tenha belengaza pirtûkên zimanê xwe ye, lê wilo jîfeqîra toreya cîhanî ye. Loma rola wergerandinê di zimanê kurdî de, jî wêje û çanda cîhanî pir giring û hêja ye. Û em bihêvîne ku nivîskavên «pirs», ê wê guh bidin vê dozê.

Em li hêviya wergerandinên we ne, bi renekî giştî ji toreya cîhanî û bi tabetî ji toreya erebî, çîrok helbest gotar û y.d.

Pirs

TILÛRÊ BÊGANE^(*)

Yan Mircanê Qure

Bihna kurdîtiyê ji çîrokan dibare

TILÛRÊ BÊGANE

Redwanê Ali

•• AZAD EHMED ELÎ ••

Bi xwendina vê riste çîrokê, careke din tête xuyakirin ku çîroka kurdî li nav kurdên sûriyê roj bi roj pêşdikeve, û bingehên xwe hunerî û zimanî ava dike, çî ev pêşketin li Deverên kurdî be, û çî li derveyî welêt be.

Pertûka Dr. REDWAN ALÎ ji çend çîrok û kurte çîrok pêk hatiye:

«Tilûrê bêgane (66 rûper) ev çîrok li ser Jiyana xortekî kurd li feransa hatiye hûnandin. Û li dor jiyana penaberî birengêki giştî dipeyive.

Muhra Muxtêr tède Doza bènifûsên kurd li sûriye tête xuyakirin.

Kurte çîrokên din bi tevayî li ser doza kurdîne li sûriye, Ji hemî alîyan ve Jiyana kurdan ya civakî û siyasî ruhni dike wek çîrokên (civîn, resûl, seyro, xij-xijoneko).

Dinav van çîrokan de, xwêner li hember çîroka R.Elî ya dirêj tilûrê Bêgane, di raweste û dirame, çîmkî ev çîrok bi xwe niv romaneke, ji alitên teknîkî û hunerî ve Tède jiyana xortekî kurdê sûriye, digel ku vê yekê zû nade xuya kirin, li firansa xuya kirin dide, ew jiyana sar ya penaberî yê Xebata wî jibo standina mafê penaberî yê, (Lacî siyasî) roj biroj, di çîrokê de dirêse.

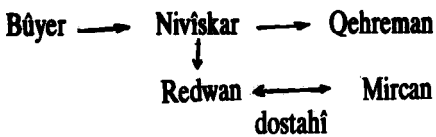
Xortê me navê wî Mircan e li Bulgaristanê bûye Diktor di kurdo logya yê de, ji wir ne di şîya ku berê xwe bide welêt rabû xebat kir ji bo standina mafê penaberî yê ji dewleta firansî. Bi vê kurtiya gelekî kurt, ez dikarim xîzên stûr yên çîroka «tilûrêbêgane» bidime naskirin. Lê dinav ban xîz û bûyerên serane de gelek rewş û raman û hûr wêneyên jiyanî hene. Çîrok xweş tête xwendin, û têgehiştin, di hişê mirov de dimeyê, wêne kêşîya kêlikên li evropa baş nivîskar, di

çîrokê de, hişîk kiri ye. Lê mixabin zû xwêner di hesê û agehdar di be ku ev çîrok serpêhatî ye Ango bûyerên wê bi tevayî rastin!

Çire? ji ber ku jiyana nivîskar di dawîya per-tûkê de çapbûye. Rista bûyerên bi ser nivîskar de derbas bû ye, ew bi xwene yên ku tene serê Mir-can di çîrokê de.

Dise nexeme, çîmkî di dîroka wêjeya cihanî de gelek romanên bi nav û deng wênek bûn ji

jiyana nivîskarê wê, wêceya pêdivî ewe, ka çawa nivîskar ji wan bûyeran û serpêhatîyan çîrokek hunerî wêjeyî hûnandîye. Di bawerî ya minde nivîskar gihêştîye pêpelûkek bilind ji avahiya çîrokê ya hunerî. Têkeli yên hunerî di nav bera Bûyeran nivîskar Qehreman bashûnandîye, û hevbendî di nav bera wan de avakirîya ta çîrok xwe rakirî-ye asoyê karekî wêjeyî:

Di çîrokê de ne tenê jiyanê redwan xuyakirîye, lê belê mirovekî din di nav xîzên çîrokê de aferandîye. Ew bi xwe mamoste Mircan e.

Di çîrokkirina vê serpêhatîyê de nivîskar bi serketîye.

Ango karî ye Bûyerên jiyanê biguhêze Bûyerên naveroka çîrokê. Di vê kêferatêde çîroknivîs şîya ye «Redwan» dûrî «Mircan» bike Çawbe? Mircan di jiyanê de çawa be, ne xeme.

Lê di çîrokê de bûye Nimûn, û ta ku bibe kesekî wêjeyî gereke bi serbestî, bêyî alîkariya nivîskar, sobahî yê di derya çîrokêdebike. Dîse di gel vêqas hostayî yê di nivîsîna çîrokê de çend têbînî xwe didine pêş. Belkî em bikari bin hin kêmasî yên hunerî ber bi çav bikin:

1 - Di filaş bakan de, gelekî zû nivîskar derbasî jiyanê dîrokî ya Mircan bû ye. Bi awakî beloq û zuwa pesnê qehremanê xwe dide. Belkî xwe carna ji bîr dike û bi mirvan re di wan kêlî kan de di be yek! Digel ku pesnê mircan tu hunerî yê û pêşketinê di dawî yê de ji çîrokê re ne hênit. Ango Redwanê nivîskar çiqasî pesnê Mircanê

penaber bide tu tiştî nû li avahî ya çîrokê zêde nabe û çîrok xutir jî nabe.

2 - Evîn û dildarî di çîrokê de dibe laşdarî! dibe têkiliyên laşane di nav bera mirvan û jineke Feransî de ev bixwe li evropa ne tişteki xerîbe lê hewqasî mircan bala keçkan liwî warî bi kişîne ta bibe «nêre mêrek» dinav jinên evropa de tişteki na hênit bîra mirov ji bilî nexweşîya Rojhilatî yê û careke di dozên evînê û dildarî yê ne rast dibîne Nivîskar dîse dimîne bê tirs di rûtkirina wê keçîka firansî de tazi kirina wê di çîrokê de Ew rûtkirin dibe gawek dirêya serbest kirin û serberdana çîroka kurdî ji şerezarî û fihêtiyê.

3 - Mircan xortekî qure ye, paye ye, tu kes, tu tişt, çavê wî danagirin: «yên li ber çavan dîse Artîxil û Emîn bûn lê wan jî çavê wîdanedigir» tin P 38

Careke di di beşê (VI) de ji çîrokê Mircan gelekî tê pîvdan û beloqkirin ta wek şoreşgêrekî tê xuyakirin û hîn ew zaroke ev bi xwe nabe kêmasî ji çîrokê re lê şaşîti di wir de ye gava nivîskar bi xwaze Mircan bide xuyakirin ku (şoreşgêr û qure) ye jî, û ya xirab tir ewe, ku sihika Mircan xwe berde ser wêna nivîskar û herdû wêne tevlihev bibin.

4 - Mircan, digel ku deh salan li evropa jî ye, û bûye Dîktor lê dîse maye gundî, ji gundîtiya xwe ya bejik xilas nebû ye, tim dibin Bandûra Dîktorî ya xwe de dijî, xwe nabîne mirovekî siruştî, mafê penaberî yê dixwaze. Herdem, dr dibîne ku nişanek li ser milê wî pêdivî ye xîlik hemî wê nişana mezin bi bînin. Heya dawî yê dîn dibe wek dînan lêtêt di bin agehê vê xwendevanî û ritbê, de.

Nivîskar dikare xwe dîrî gelek kelem û davkan bike. Ne gerek bû hevqasî çîroka xwe bar bike bi dîrokê bi hêviyên netewî. nivîskar ji ber vê yekê piştî mircan çavand di bin barê hêviyên xortekî kurdê ji welat dîr ketî. û da bi bar rabe pivda quirekir mêrkir tu nemabû bibe pêxemberek!

Di risteçîroka R.Elî de filaş bak birengêkî giştî pirin. Ji vegerandinên bûyeran tê fêyde kirin ku doza welat li biyanîyê li ewrpa bête bîra wan. Warê devrên kurdî tevli jiyana parîzê û moskoyê dibe çîrok bi van bîrhatin û bîranîne zaroktî yê li Amûdê, li Qamişlo digel ku hinek ji hunerî ya wê dadikeve lê gelekî naveroka wê têr û zengîn di be.

Bi rastî di çîrok R.Alî de gelek quncik hene ji bo lêkalîne û nivîsandin û rexna. Lê berî hertiştî di mînin çîrokin kurdî bi zimanê xwe yê nerim, bi kêsîm û forim û naveroka xwe. Xasîme çîroka «Resûl» ya ku bi hunerî yek bi lind hatiye danîn. Têde jiyana xortekî kurd ku melatî yê li gundekî ji derverên kurdî li sûriye dike. Çîrok tiji jiyane tiji kurdîtiye.

? Nûçeyek □

Piştî kar û xebateke giran û berdewam ji destpêka sala 1993 ve, li Moskoyê ji adarê de NAVENDA LÊKOLÎNÊN KURDÎ hate damezrandin

Kadirên (serkarên) vê navendê dîroknas zimannas û kurdnasên bilindin. Hêviyên wan di pêş-

Çîroka «Seyro» wênek hûre ji civaka kurdî re kişandî ye, bi taybetî jiyana kale mêrekî û pîre jinekê ji bajarokê Amûdê. Di nav vê wênekêşîyêre hinekî çêrî doza pîrekê bûye, bêtî ku xwe daxê pêpelûka jêr, ya nêrinên mibaşir û rast bi rast di warên raman û felsefê de. Di bûyerê çîroka «Seyro» de dilsozî û dilbêşiya jina kurd daye xuya kirin, li hem ber dil tarîtiya zilaman, mirov, û dostên mêrê Seyro.

Li dawî yê, mirov dikare bibêje ku bihna kurdîtiyê ji van çîrokan di bare. Netenê ji ber bûyeran û kesê wan, lê belê ji ber ku ev çîrok ji axa kurdî derketine û li ser mezintirîn doza wê digerin. Doza heyîna gelê kurd. Ya ku perên xwe bigiranî berdane ser her çar alî yên çîrokan, Bûyeran û peyvên.

---

* Tîlûrê Bêgane. Redwanê Alî çîrok .weşanên welat.stockholm 1991. 110 rûper.

---

vebirina van beşên kurdelogyê de hêjane. Lê belê gaziya wan ji mîletperwerên kurd, û dostên vî mîletî alîkariye.

Em bi navê mivîskar, xwendevan, û dostên kovara «Pirs» ê kêfxweşî û dilşadiya xwe, bi pêkanîna vê navendê diyar dikin, û wê ji dil û can pîroz dikin, wilo jî amadekarê hemî rengên alîkariyê ne.

•• Pirs ••

Romana yên perîşan

Ismail Dêrsimî

Dibêjin, çîrok hizira gele û neynika şehrvaniya wî ye. Bê guman ev gotin rast û duriste, û tu dûman li ser tune ye, ji ber çîrok bi karmendiya guheztin û tomar kirina rêzik û şewê jiyana gelan rabû ye. Lewra bû ya alîkarêd nivîsandina dîrokê, û roleke mezin di vê rewşê de girtiye, tu carî nayê inkar kirin.

Dema ev tişt tête gotin, romana «yên perîşan» ya wêjevanê kurd yê xweşnas, Azad bavê şihîn, tête bîra mirov, çimkî ev roman bi heyber û mijêda xwe, bi rola tomarkirina bûyerên şoreşa Êlûnê li kurdistana Iraqê rabûye, ji destpêkirinê ta bi rawestandina wê, û tîrêjên ronahiyê davêje ser ravêja perîşaniyê, di gel hemî êş û şkencê ku miletê kurd tê de hatiye vebuhijtîn di dirûmê berdewamiya êrişên nejdevanê bi qirêj, yên rêjîma leşkerî faşist li bexdadê.

«Yên perîşan» wênakî zelale li ser rewşa pêdariyê û berxwedanê, ya ku herdem miletê kurd bi bawerî tê de dijiya, û jî alîkî din ve sedmên jêrkevîna car bi car û bi taybetî, jêrkevîna şoreşa Êlûnê şirov dike, û hemî şaşiyên ku lê hatibûn pêçan û bûne sersedema weşandina hêviyên rêzgariyê, tevî goriyên mezin, yên ku hatine pêşkêşkirin wekî ardû ji vê şoreşê re.

Ciwan kesê herî giring û pêwîst, di vê romanê de, xwendin û manda jiyana xwe, û bi serde evîna niştiman, û paşê xwîna xwe, dikir gorî, bi hêviya ku di demên pêşde miletê kurd serfiraz û azad bijî. Lê mixabin ew hêvî tev, ber ba dibin, û hogir û xwedî û miletê wî carek din dikevin pêvajoka karwênên perîşaniyê, û kovaniyê û pencerên omîdê wekî gelek caran têne girtin, û konê tarîstan û hejariyê xwe berdide ser hemî kolan û deşt û çiyayên kurdistanê.

Bi kurtî, yên perîşan, wênakî biçûke ji serpe hatiye mezin re ye, ji ber lepên hov û mivane naniya ku li hemî deverên welat hatiye hêvisandin.

Di gel van tiştan de romana yên perîşan, xwe dide pêş wekî bizav û kefteleftek serkevîtiye di rêya dirêj û zehmet ya, damezrandin û hîmedarkirina romana kurdî nûjen bi şewekî hunerî nû û zû dikarim bê dudilî bêjim, ku, yên perîşan, bizavek bi talante, û berhemeke yekemîn û bê hevtayê, di rewşa kêmnivîsandin, û derhatina romana kurdî nûjen. Û bawerim ku di hêla avakirina hunerî de, ne kêmtirî romana çiya û çek, ya wêjevanê inglîzî cîms olderc ya ku li ser pîrsek kurdî wek ya yên perîşan, hatiye nivîsan-

AZAD BAVÊ ŞIHÎN

YÊN PERÎŞAN

ROMAN

din. Ji ber wilo, ez bawerim ku, yên perîşan, di demên pêşde, wê bibe şopek di xêça tujandina armanca waderkirina romana kurdî nûjen, û pêşketina vî celebê wêjeyî.

Bûyerên wê bi rengekî yekcûr û tevcivan hatine ristin û hunandin, û bi zimanekî xweş û zelal, gultegoyên wê hatine avakirin. Xweş xuya dike, ku zimanê kurdî bi hêze, û kare bi hemî celebên toreyî re bê vebuhijtin, nexasim di vê dema ku giringiya nivîsan-dinê bi zimanê dê dide pêş li himber bizava tunekirina vî zimanî, ji hêla hêzên şovenîst yên dewletên zordest li her çar parçên kurdistanê,

Lê çend têbinên hunerî, di warê avakirina vê romanê hene, girînge bêne gotin, ji ber hinek

ziyan gihandiyê wê:

1. Di çend rûpelên pêşî de, bûyerên romanê bi rengekî mîkanîkî hatine daftan, û girêdana xwendevan bi berdewamiya bûyeran qels dike.

2. Guftegoyên siyasî, yên ku kesên romanê dikin, ne li gor temenê wane. Ev ramanên kesîtiya danerin, ku li ser zimanê kesên romanê derbas bûne naveroka wê. Loma zirar gihaye guftegoyan bi xwe, û wilo ji gihaye deriyên ku romanê bi hev girêdidin, û rewşa ku ew kes tê de dijîn.

Tevî vî tiştî, dîsa ez dibêjin ku romana „yên pevîşan„ bi destê hunermendekî şareza hatiye nivîsandin û ev têbîn ji nixrdariya wê tucar kêma nake.

din li dijî çewsandina mirov ji mirov re, li dijî setemkariyê netewa serdest li netewa bindest, bi tundî rawestiya, û têkoşîna xwe bidilsotî ajot. Di sala 1961 - 1962 an, di zîndanê kevneperstan de xewkir, piştî ew azad bû, şopa têkoşînê berneda û pîdarî di rêya xwe de çû, lê seyda Mihemed Elî Ebdo bi biryarê partî hat sarkirin, di pişt re wî bi vîna xwe dev jê berda.

Gava ji pîreka wî hat pirskirin, ma gelo tewanê wî çibû? çima partî ew sarkir? Bersiva pîreka wî ev bû: «Bavê zarên min berketiyê welat û gelê xwe bû, ew ne tenê peyakî navnetewî bû, lê hin wek miroveki gelparêz jî hat naskirin wî dixwast bi zimanê dê binivîsan da, ew ji ber mafê mirov de bibû kesek dilawer. Ev bû gunehê kalê min.

Mihemed Elî Ebdo di baweriya me de pir sûdên nerxîbî ji kaniya jinê wergirtine û dibe mamostekî şehreza, şîretên hişmendî li nawayên dohatî dike. Em kanin bi hev re hin nimûnan ji defterên wî, yên ta niha neçapkirî, bixwînin gunehê pêz li stuyê şivêne gunehê milet li stuyê pêşengên milete. Eger çawa mirov dixebite ji bo karê, zirar. Jî li kêleka karê ye, û gelî birano kar jî di vê rêkê de heye, û zirar jî tê de heye kar di rêka zanîne da ye, û zirar jî di rêka nezaniyê da ye».

Seyda Mihemed Elî Ebdo li ser pir mijarên civakî, rêzanî sekiniye, niha çar defterên biçûk û yeke mezin ji berhemên wî di destên me de hene ew tê de li ser «çîroka miletê kurd» çîroka birayên me şêx «Axîna welêt» zêneba osmên

«Êma hemo» û h. d. bi zelalî dinivîsîne.

M. Elî wek pisikoloceki dikeve cîhana hundirê mirov, ne tenê tê de qenciyan dibîne, lê hin aliyên nêgativ jî dibîne, û wan berçav dike, «Mirovê ji xwe hez dike, û xwe ecibandî serjinikî, û bi tena xwe rûdine, û nefes mezin, û xwe bi pêçiyar, û di bin xwedê re dibîne. Mera bi dirêjahiya melyonek kîlo mitir ji vî dûr keve».

Her weha jî mamostê pêşverû, bi awakî felsefî li rex jinan radiweste, û rexnan li mîrên paşketî digre «Bila mîr herin xwe ji komela jinan pirskin heger kî çîye û kî ne çîye».

Bi ser van waneyan دروسى de jî, seyda gelek helbestên rêzanî nivîsîne, em di vir de birekî biçûk pêşkeşdikin:

«Lênîne mezin, Lênîne mezin!

Miletên biçûk ber te dibezin.

Hewna zanin hew çî dixwazin».

û di helbesteke dîtir de jî dibêje:

«Kanî tarîx û şêxê xanî?!

Ji wê komê mabûn kurên Berzanî

Ji Îraqê de fikir bi cihani

Berzanî heq bir bi navê welatanî

Bila xwaşbin birên sadqanî».

Bi rastî em çiqas li ser seyda M. Elî û berhemên wî di vir de binivîsinin her tim kêmtir û kurte, mebesta me ji vê gotara biçûk pênasînek bi kale-mêrê me ra bû, em hevîdikin di rojên pêşende de, lêkolînên hêja û fireh li ser nivîsarên M. Elî Ebdo bibin, û koşeyek tarî ji ezmanê çanda gelê me bête ronahîkirin.

Sirûdên Şermok

Bi

Awirên te

Ez jiyane

Li hev badidim

***

Bi

Girnijîna lêvên te

Paytexta derdan

Sirûdên xwe di hejmêre

***

Şermîniya

Li ser dêmên qurmizî

Qelaçên evîne di terikîne

***

Peyvên tazi

Bablîsokên payizî

Ji zarê min di revînî

***

Ramîsana

Gujmikên te

Dilê zîvar zozanî dike

***

Bi

Segurka sibê re

Hêvî diçin gemyana

***

○ ● Bextreş ● ○

Sê ramûsan

•• Hoşeng ••

Di kûrika xweyî qedexa kirî
de

Ez geriyam...

Sê ramûsan bi dest min

Hatin...

Yek ji wana

Min şiyand

Ji xurstêre...

Û yek ji agir re..

Û ya dawî...

Ji wêre...

Ji dergûşa xwere

Ya ku pircaran

Ez razandim

Li ser xewnên xweş

Nuxumandim

Bi sîtava çavêd xwe..

Mijankên xwe...

Û...

Ji tinebûnê

Pa... ras... tim.

3.5.1993

Stranek

•• Awazê Kalo ••

Dilê min ne gode ye

Û çavên te

Du gupik hunguvîne

Li ser kena-ra evînê.

Dê veke kezeba xwe

Li pêş hulma min.

Da em bibin

Girkek biçûk

Ji hevîrê nimêjên evîndaran

Li her civînê.

Da em bibin

Rûpeleke revyayî

Ji ber devê pênuşê kînê.

Evîna te,

berbiska welate

awaza gavên min

dixemlînê.

Dê veke Dê...

Da ez simêlên dema xwe

Kurkim.

Besê mine

Mêraniya ku di kenê tede

Xwe dibîne!!

DÊWÊN RÛREŞ

- 1 -

Di gubên birînên min de ,
Peyvên tehl û tûj avjeniyê dikin .
Neynûkên janan ,
Goştê xewa min dixwin .
Lêvên xeman ,
Xwîna şadiyên min dimijin .
Diranên şîn û kovanan ,
Lingên rehên min gez dikin .
Û leşkerên Ehrîmanan ,
Xewnên min dorpêç dikin .

- 2 -

Îro jî dêwên rûreş ,
Pêxemberên wêranê ,
lehengên pişan ,
Êrîştîrêjên giyanê min dikin .
Yek dixwaze ,
Rê lê bigre .
Yên din dixwazin ,
Wan bizingîrînin .
Hemî dixwazin ,
Xwedêyê xwe ;
[Tariyê]
Jê biparêzin...

- 3 -

Nêçîrvanên dil-ker û kor ,
Dehfên dek û pîlanên xwe ,
Li ber nêrînen dilê min vedidin .
Tîrên kinên xwe ,
Davêjin ramûsanên min .
Agirê ramanên xwe ,
Berdidin stranên min .

Dixwazin kenê çavên min ,
Bişewitînin...

- 4 -

Zengilên tirsê ,
Di sîngên xewnepestan de har bûne ,
Bê vehes lêdikevin .
Wan dilerizînin .
Wan dicivînin .
Di sergoyê demê de ,
Wan digevizînin...

- 5 -

Disa...
Erê dîsa...
Evîndarên vemrandina navê min,
Bi bihna sorgula min de direyin .
Xwe dajon siha dengê min .
Şerê zimanê hêviyên min dikin .
Dixwazin bayê evîna min
Serjêkin...
Nizanîm,çima ,
Ev hestên min şiyar nabin .
Û nimra solên tawanên wan
Riswanakin?!...

RÛXWEŞÊ ZÎVAR

16.2.1993

Ji rewanê Palo re

• Nûhat •

Dûr birin pêlê xwe pişt deryayê lavan pêlê şînê
Dem û çaxim bûne hemrah.. pirsiyar bûn ew ji jînê
Ka çi bû fro li vê qadê li ser taca zemînê?
Lê bi awazek siya reng hat me bersiv ji erînê:
Bûye çaxê ku peyabin xwîn û şehbazê evînê
Ew ji pişt neqşikê mîrzo biwejjana birînê

Şev bela bû kirya tarî ew li şar û hereman
Şewq û tîrêja royê hatî veşartin ji xeman
Deng û awaz lal dibûn ew bi dûsed dav û geman
Rund û fermîsk bûne volkan dapekîn cok û çeman
Rîst û bixşad û pirûz nadin tucar mafê deman
Ger peyabin wek te palo j'hespê xam û qeleman

Ew li orta jan û derdan guleke j'Qehwan û lala
Bîn û mawerd veweşandî Şewq û ronî dane bala
j pîng û astegan dida me bêyî pêdav û mitala
Dengekî şêrîn û ra wan ji xunav û berf û jala
Doz û dexwaz jîn û jîndarî ji bo kurd û hevala
Lê mixabin ne bela bû ma li mîvazeke vala!!

Bê çilo av.. vedikî şopê li çem û gelîyan
Bê çilo xwîn tête nîşandan li rûkê xwînîyan
Bê çelo berx.. têne berdan têne ber mak û diyan
Bê çilo bed deng.. dibî awazke zîz û didî çol û çîyan..
Dê bimînin tû û çend kes ew bi navê te li qûnax û ciyan
Sinceq û sernam û al bin.. sedema hest û viyan.

«Kî» û «Kê» çine?! û çawan têne xebitandin?!

Ev her dû bêje (kî, kê) di zimanê kurdî de bi dû cûreyan têne xebitandin:

1 - Bernavên pirsiyarî.

wekî: Kî ji bajêr hat?

- Kê name nivîsî?

2 - Bernavên nependî (nebinavkirî).

wekê: - Kî bi Kê re diçe, bila biçe.

- Kê, Kî bi xwe re bir, bila bibe.

Ev her kû navdêr jî, cihê navdêrên merovan digrin. Ango, ji dêvla merovan têne xebitandin.

Di bingeha (Kî, Kê) de, şanekê min heye. Dixwazim bibêjim, koka evan her dû bernavan yeke.

Di raweya verê de, «Kî» dibe «Kê»

wekî: - Kî hat?

- Zîn hat.

-Kê name nivîsî?

- Zînê name nivîsî.

Ji nav rêzimanzanên me, Qenatê Kurdo tenê, çêl evê şanekê kiriye.

Celadet Bedirxan, Kamiran Bedirxan û Reşîdê kurd, her sê jî dibînin ku her dû bernavên babeta me (Kî, Kê) serbixwe ne. Ango, her yek jî wan bernavekî serbixwe ye.

Her dû bernav yek bin, yan jî her yek ji wan bernavekî serbixwe be, ne xeme. Tenê dixwazim bibêjim gelek nivîskar di nivîsîna evan bernavan,

de şaş dibin. Her bernavek jî evan bernavan (Kî, Kê), cihî taybetî di raweyên hevokan de hene pêwîst ku em ewan cihan nîşan bikin, da em biza-nin ewan bernavan çawan binivîsin.

«Kî»

Ev bernav di evan cihan de têtê xebitandin:

a - Heger (Kî) kirarê (kirde, pişkar) ê lêkera saltgîr (neger guhêz, netîper) be, di evan çax û raweyan de:

1 - Hemû raweyên buhêrkê:

wekî:

a - Kî çû bajêr?

- Zîn çû bajêr.

b - Kî çûye bajêr?

- Zîn çûye bajêr.

c - Kî diçû bajêr?

- Zîn diçû bajêr.

ç - Kî çûbû bajêr?

- Zîn çûbû bajêr.

2 - Nuho:

p- Kî diçe bajêr?

- Şîrîn diçe bajêr

3 - Paşeroj (Mand):

- Kî yê (dê) biçe bajêr?

- Şîrîn ê (dê) biçe bajêr.

b - Heger (Kî) kirarê lêkera derhingêv (ger-guhêz, tîper) be, di evan çax û raweyan de:

1 - Nuho:

- Kî Govarên kurdî dixwîne?

- Zîn Govarên kurdî dixwîne

2 - Paşeroj (Mand):

- Kî yê (dê) ferhengê bikire?

- Zîn ê (dê) Ferheng ê bikire.

c - Heger bireserê (pişkberê) durist be, di evan çax û raweyan de:

1 - Hemû raweyên buhêrkê:

wekî: - Te kî xelat kir?

- Min şîrîn xelat kir.

- Te kî xelat kiriye?

- Min şîrîn xelat kiriye.

- Te kî xelat kiri bû?

- Min şîrîn xelat kiribû.

- Te kî xelat dikir?

- Min şîrîn xelat dikir.

Ç - Di hemû hevokên navdar de:

wekî: - Ev kî ye?

- Ev şîrîn e.

- Tu kî yî?

- Ez xorşîd im.

- Kî ne ev merov?

- Ev merov xizmên me ne.

Diyareku (kî), di hemû hevokên navdar de salix (xeber) têt, çî ew salix pêşxistî be, çî paşxistî be.

«Kê»:

Ev bernav jî, di evan cihan de tête xebitandin:

a - Heger kirarê lêkera derhingêv be, di hemû

raweyên buhêrkê de.

wekî: - Kê av rijand?

- Zînê av rijand.

- Kê av rijandiye?

- Zînê av rijandiye.

- Kê av dirijand?

- Zînê av dirijand.

- Kê av rijandibû?

Zînê av rijandibû.

b - Heger bireserê durist be, di çax û raweyên:

1 - Nuho de:

wekî: - Zîn kê dibîne?

- Zîn şîrînê dibîne.

2 - paşeroj de:

wekî: - Xorşîd ê (dê) kê bixwaze?

- Xorşîd ê (dê) zînê bixwaze.

C - Heger bireserê ne durist (ne rasteder) be:

wekî: - Te ji kê pirsî?

- Min ji şîrînê pirsî.

- Şîrîn ê (dê) bi kê re biçê?

- Şîrîn ê (dê) bi zînê re biçê.

Ç - Heger bireserê nêv (nav) be:

wekî: - Bizina kê dar şikand?

- Bizina fatê dar şikand.

- Ev rasteka kê ye?

- Ev rasteka zînê ye.

Ev bûn cihên ku her bernavek, ji bernavên babeta me di wan de tête xebitandin. Çî ew bernav pirsiyarî bin, û çî ji Nependî bin.

Nimûneyine kiriyarî:

1 - (Kî ji kê re çî bibêje bila bibêje).

Kî: bernavekî ne pendî ye, kirarê lêkera (bibêje) ye.

Kê: bernavekî nependî ye bireserê ne duriste

2 - (Kê çî da kê, ne xeme).

Kê: bernavekî nependîye kirarê lêkera (da) ye.

Kê: bernavekî ne pendî ye, bireserê neduriste, çunkî wateya hevokê eve:

(Kê çî da (bo) kê).

3 - (Te kî, li mala kê dît?)

Kî bernavekî pirsiyarî ye, bireserê lêkera (dît) e.

Kê: bernavekî pirsiyarî ye, bireserê navê (mala) ye.

Ronîkirineke Zimanevanî Li ser çend Pêşgirên kar: (Ve, we, ewe, ra, da, hil, hel, wer

Beşê diduwan

•• Berzo ••

(Berî ku ez dest bi vî beşî bikim dixwazim xwendevanan agedar bikim ku beşê yekê yê vê lêkolîna han di jimara (2) ya vê govarê (pirs) hatibû belavkirin lê mixabin gelek şaşiyên çapê têde diyar bûn û wan şaşiyên hin car ziyankariyek digihande naveroka gotarê bo nimûne peyva li rex affix rûpelê 24 gatiye çapkirin Lê rast gereke hatibane nivîsandin.

Herweha di rûpelê 28 - an de wateya ye-hêlan¹ hatiye, ev jî şaşê, gerk hatibane çapkirin. Di rûpelê 25 an de rêzika çaran peyva dawî (morfêm) hatiye, ev jî şaşê gereke (fonêm) hatibane).

Di pazegrafên bûrî de axaftin liser pêşgira (ve) bû, ya ku hinek nêzikî di rengê xwe li morfêmeke dîtir dike ku ew jî (vê) ye. Di bawerîya min de hîç pêwendî navbera (ve) û (vê) de nîne. Nimûneyên zimanê kurdî didê xuyanî kirin ku di hin zarên zimanê kurdî de pêguhartinek navbera du dengên ziman de çêbûye; angoo dengê (v) cihê (b) û (p) di hin peyvan de digire, ku (v) ya kurmancî bûye (w) di soranî de, wek:

1 - bêje-~~vêje~~-wêje

2 - bi agir xistin

bi wê/ wî xistin=pêxistin-vêxisytin-wêxistin

3 - pêketin-vêketin-wêketin

Pêşgira (ra):

EV pêşgir berê bizava kar berew asoyî de dibê, lê gelek caran jî berew alfyên dîtir ve dibe, yan jî mebestek û wateyek nû didê. Hin caran (ra) mêzîka wateya (along) ya Inglîziye nimûne jî evin:

kurdî

ra+kar
ragirtin
radan
rageyandin
rahatin
rahêlan
raperîn
rakêşan
rawestan
raxistin
raman
rahiştin

Inglîzî

hold back delay
dzive away
ingorm
become accustomed/familiar
train, tame
jump up
pull along
stand still
spread
ponder, meditate, pause for
thought* (تفكير، تفكير)
hold, carry .

Têbînî:

I - Ji van mimûneyên jorî karên (radan, raxistin, rakêşan) bizava kar berew asoyî de didê xuyanîkirin, lêbelê karên wek (rabûn, rakirin, rahiştin) bizava kar berew jor de dibê.

II - Divê nivîskarên kurd navbera du celeb (ra) nasbikin:

1 - (ra) weku pêşgir

2 - (ra) weku parçekî bincî ji laşê peyvê, nemaze kar be, yan, beşên dîtir be. lewre (ra) di peyvên wek (razan, ramûsan, rade) de nakevê bin destûra pêşgîrbûnê de weku (ra) ya (raxistin, ragirtin, û...) ji ber vê yekê çênabê ez bêjim yan binivîsim: (ez radizim) (ra+di+zim) ya rast (di) ya demê niha (simple present) di despêka kar de bête nivîsandin wek:

ez dirazim

ez diramûsim

Herweha çênabê em bêjin (ramûsan) ji (ra) û (mûsan) pêkhatiye, yan (razan) ji (ra) û (zan) pêlehatiye. Di zanîna ziman de (ra) ya (ramûsan û razan û rade) weku movikek (syllable) ji laşê morfên tê ji martin ango ev (ra) ne morfêne

III - Di zarê soranî de peyva (rakirdin) heye ku wateya (lezkirin) û (bi xar kirdin) didê zimanzanên zarê soranî weha dibînin ku (ra) ya (rakirdin) ne heman (ra) ya raxistine. Sedema vê yekê jî ewe ku (ra) ya (rakirdin)ji peyva (hera) hatiya kurtkirin,ku ev jî wateya (xar bilez) didê, Bi rastî peyva (xar) di zarê kurmançî de li nik hin hozan baş peydadibê û dibêjin:

- bi xar were=bilez were. Herweha peyva (hera) ya zarê soranî gelek nêzikî (hurry) ya zimnê inglîzîye ku heman wate didê.

IV - Di despêka beşê yekê de me got ev ton pêşgir bi karan re tên û wateyên nû didin. Lê hindêk peyv dervî xeleka kar hene ku (ra) û (ve) di wan de peyda dibê, ew jî evin:

raser

raber

rajor

rajêr

veder

Dî bawerîya min de, hatina (ve) û (ra) bi van ton peyvan re drust bûye, jiber yek xalê ku peywendîyeke hevbeş wan digihênê hev, ku ew jî wateya zerfî di herdûwan de heye (adverbial meaning).

Pêşgira (da):

Ev pêşgir bizava kar berew xwarê de dikê, herweha ev pêşgir nêzikî di hevalkarê (down) a Inglîzî dikê.

kurdî

da+kar

dabarîn

dabirîn

dadan

Inglîzî

rain down

cut down (cuda kirin)

close down

dagirtin	take down (overcome)
dageran	descend, climb down
dahatin	come down
da ketin	fall down
danan	put down, lay dawn
danistin	sit down, scuttle down
rûniştin	

Têbînî :

I - Çawe ku (da) wateya karê sade diguherênê, wusa jî ew peyva nû hatiye dariştin carne çend wateyên têvel didê wek:

1 - Min qelema xwe di destê wî de girt

2 - Min çuwalê xwe yê vala dagirt

3 - Azad ji min hatiye dagirtin (ji min xeydiye)

II - Dervî warê pêşgirbûnê, (da) heye weku morfêmekî serbixwe û watedar ku peyveke ferhengî drust didê, li nav du beşên axaftinê dewra xwe dibînê, herweha çend wateyên corbecor didê wek.

- Daya min ne li male, (da) yan jî

- diya min çûye bajêr (dê)

- daya min nan da zarokan (da)

- Bavê min li min da (da)

III - Carne di zarê soranî de (rû) yan jî (ro) weku pêşgir cihê (da) bi heman wate digire wek:

ronan/ rûnan (soranî)=danîn/ danan (kurmancî)

rûnişrin (kurmancî)=daniştin (soranî)

rûkirin (kurmancî)=dakirin (soranî)

Pêşgira (ro) di soranî de, û (rû) di kurmancî de, yek wate distênin.

Hêjayî gotiney ku li deverên wek Rewandûz û kwêsinciq û hewlêrê

pêşgira (rû) li şûna (ro) ya deverên dîtir bikar tê. Lewre ez dibînim

ya baş ku pêşgira (rû) weku şêweyek edebî di warê mivîsînê de bikar

werê ango: Li şûna

(ronan), (rûnan) werê, û li şûna

(roniştin), (rûniştin) werê, herweha ji dêvla

(ronan) yan (rûnan), danan yan danîn, bikar werê, ji ber ku pêşgira (da) di herdû zaran di cihekî berferetir girtîye.

Jibilî wîlo jî, peyva (rû) bi wateya (dêm) û hin wateyên dîtir di herdu zaran de heye û eva han jî weku peyvek serbixwe bikar tê, ku hîç pêwendî bi pêşgira (rû) ve nîne.

Pêşgira hil/hel:

I - (hil) û (hel) yek pêşgirin, cudawazîyeke zargoyî di nav herduwan de heye, ku kurmanc dibêjin (hil), belê soran (hel);ango yek bi (i) û; yê din bi (e). Eva han jî hîç guhartinên marfolocî yan jî wateyî dirûst nakê.

Ev pêşgir bi kar re tê bi mebesta bilindkirina bizava kar ber bi jor ve, ji bilî wîlo jî hindek wateyên dîtir jî diyar dikê.

Hêjayî gotinê ye jî ku pêşgira (hil/ hel) bi wateya (bilindkirin) nêzîkayî li hevalkar ekî Inglîzî dikê ku ew jî (up) jêre dibêjin herweh (up) di Inglîzî de weku peyv bikar tê, lê biser wîlo de jî nikarê bi tena xwe wateyekî serbixwe bidê, lewre ew jî li gel kar tê û gelek caran wateya bilindkirina bizava kar didê mimûneyên hil/ hel:

kurdi

hilavêjtin

hilwasîn

hilat-hilhatin

hilat-hilhatin

hilperîn

helaxinîn

helbestin

hilgavtin

hilgirtin

hilpekandin

hilkêşan

Inglîzî

hang up, throw up

hang up, throw up

bring up, bring to light

(nûdiyarkirina sojê û

heyre û stêrikan)

(sema kirin, xwehildan)dance

block up

tie up, up up

lift up

lift up, carry

jump up

draw up

helsan	get up, stand up
hildan	thraw up
hilçinîn	pile up, pike up
hilkirin	pull up

II - Wateyên dîtir:

Jibilî wateya bilindkirina bîzanva kar (hil/ hel), hindek wate dervî vê yeka han pêktîne wek: helawardin (sorani)-ji hev cudkirin

helbestin	=	hûnandin û danîna helbestan
hilpesartin	=	paldana tiştêkî bi tiştêkî dî ve
hilibjartin	=	neqandin
hilqetandin	=	dadirandin
hilçenî	=	lerz ketin ji tirsê
hilpêçan	=	[bandage, wind up (Ing)]
hilweşan	=	ji hev ketin,
helkewt	=	sudfe (chance:ing)

III - Bekaranîna (hil/ hel) di zimanê Farisî de gelek kême bu nimune:

<u>kurdî</u>	<u>Farisî</u>
helpisênraw (sorani)	helpisaw
helriştin/ hilrijtîn	helrijan
helbeste (sorani)	helbeste

IV - Hinek peyv di kurdî hene, ku bi (hel/hil) dest pê dike, lêbelê hiç pêwendî navbera van peyvan û pêşgira (hil/hel) de nîne, û eger hin ji wan hebê jî eva han pêwîstî bi lêkolîneke dîrokî heye, hêjayî gotinêye ku (korî zany arî kurd) ev xala han xweşik ronîkiriye û

çend nimûne bo vê yekê anîne: (helim/ hilim, hele, helpe, heliz) ku (hel/hil) beşekî bincîye di van peyran de.

Pêşgira (wer):

Ev pêşgir weku yê n dîtir (ve, ra, hil) jimareke ber fere ji karan nadê ber xwe, herweha hin caran bi alîkarîya pêşgira (tê) bikar tê.

Ev pêşgir bi zaveke kevankî yan bazinkî didê kar. Hêja M.Mihemed dibêjê: «binçeka pêşgira (wer) diçê ser peyva (verîtin) a Avêsta ku bi wateya sûran zivirandin^û hatiye. Hêjayî gotinêye jî ku pêşgir (wer) di zimanê Farisî de bikar nayê, eva han jî yek ji cudawazîyên zimanevanîye navbera kurdî û farisî de. Herweha zimanzanê me

M.Mehemed bawer dikê ku «karê (werîn) di kurdî de û (verîten) di Avêsta de yek tişte». ez vê raya han rast dibînim, ku eva han jî di zarên kudî de diyare, çaweku dengê (v) di kurmancî de dibê (w) di soranî de, ku eva han jî peyva Avêsta pirtir ronî dikê lewre em karin bêjin (verîten) û (werîten) yekin guhartinek fonîtîkî biser de hatiye, ku her yek ji wan di demeke dîrokî de dijiye, ku ji (verîten) bûye (werîten), bûye (werîn) a îro. Eva han jî destûreke zimanevanîye, ta niha berdewame.

Nimûneyên pêşgira (wer):

werpêçan

werçerxan

werxistin

wergirtin

werdan (têwerdan)

werkirin (tê werkirin)

werbûn (tê werbûn, pêwerbûn)

werbandan

(Paşmaya vê lêkolînê di jimara 4 an deye)•

Kîvroşkê

tirsonek

Hebû Mîrzo, hebû lezo, hebû hebû Mêrxaso, û hebû tirsoneko. Her çar bi-ra bûn, lê xirnik bûn, ne giha bûn.

Di dehleke mezin de, di bin qurmê dareke kevnare de dijîn.

Xirnik mezin bûn, bûne kîv-roşk, û hêdî hêdî ji qula xwe derdiketin. li geyakên dora xwe diçêrin.

Tirsoneko newêrîbû derkeve, loma tim birçî bû qur qura nava wî bû.

Rojekê Mîrzo gote birakê xwe Tirsoneko: «Bi me re were têr geya bxwe, da tu birçî nerazî». tirsoneko bi dilelkî xemgîn got: «Ha hew birako! Tajîkên devşût rovî-

kên xwedî fen û fût, û gurên dinan bivir wê kî min jî nav lep û dinanên wan derxe!?. Ez der-nakevim».

Hingî lezo got: «Em bezane kesek nagihe me». Û mêrxaso got ka derkeve gepek geya bixe, ber dilê xwe hema çêtire tu ji nêza himrî.

Wilo mîrzo lezo û mêrxaso roj bi roj û hin bi hin, dûrî qula xwe diçûn, tanî nema lê vegezan. Ew dehl tev bû welatê wan. Lê tirsoneko ji bêzîravî di qula xwe de ji nêza bû pîj, û qula wî bû gora wî.

I

Tu namirî

II

Mihvan

●●Bavê Candar ●●

Yekî şingalî nexweş ket, çû ba bijîjk. Piştî bijîjk lê nerî û derdê wî naskir, derman jê re nivî-sîn, û jê re got: «ku te dermanên xwe tev xwarin vegere ba min».

Yê şingalî dermanên xwe kirin, tev di wê kêlîkê de xwarin, û li bijîjkê xwe vegera û got(«Min dermanên xwe tev xwarin, firavîna xwe jî bi ser wan de xwar, û va ez li ber te me».

- Ma niha ti derên te na êşin?! bijîjk pirsî

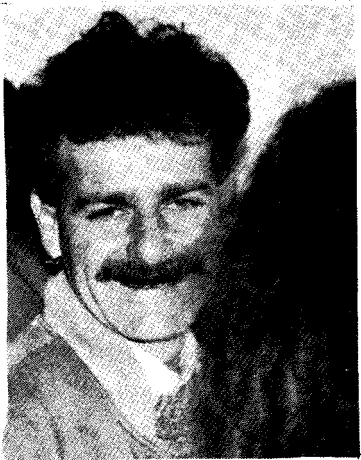
- Na, ez bi dermanên te bûme weku hespekî, yê şingalî lê veg-erand.

- Here mirina te nîne. Bijîjk mat-mayî jê re got.

Mirovek bi mihvandarî çû mala hevalekî xwe, li wir qûnax girt, û ma. Hevalê wî piştî demeke dirêj ji kebanîya xwe re got, wê çawa be, çavên mihvanê me li neçûnê ye?! jinê lê vegerand, ka em pevçin, û bi wî navcî nebin, belkî ji fediya bixeyide, û ji malê derkeve. Hinga bi vegeê şa nabe

Wilo, bû qerebalixa jin û mêr, yek ji wî, yek ji wê, mihvan kete navê, lê bi wî navcî nebûn, û mêr ya dawî xiste destên mihvanê xwe de, gava got: Bi wê oxira tu pêde herî, ev jî nik bê lêdan ji van destan nafilite. Mihvan lê vegevend: bi wî avvanê ku em bi hev re bix-win destên te lê neketin.

Hevpeyvînek bi huner- mendê çalak Aştî Mihdî Mihemed re .

Hevpeyvînbir bi erebî: B.Gedro

wergêr: Dr.Ş.Bedirxan

Berî ku em pirs û bersivên xwe pêşkeşî xwendevanan bikin em zor giring û pêwîst dibînin ku hunermendê kurdistanê bi çend rêzikan bi xwendevanên kovara pirs bidin nasîn.

Aştî Mihdî Mihemed hunermendekî gernas e, ji kurdistanê Îraqê ye, û ta niha li wir, li paytextê herêma kurdistanê «Hewlêr» dijî.

Di sala 1985 an de yekem pêşangehê peykertaşin li kerkokê vekir.

Di sala 1986 de dîplom ji peymangehê hunerê ciwan li bajarê sulêmaniyê wergirt.

Di sala 1987 an de pêşangehek hêlkarî li kerkokê vekir.

Di sala 1989 an de duhem pêşangehê peykertaşin li Bexda vekir.

Di sala 1990 î de sêhem pêşangehê peykertaşin li Hewlêrê vekir.

Di sala 1993 an de çarem pêşangehê peykertaşin li Hewlêrê vekir.

Ji sala 1986 an de ta niha di 12 pêşangehan li Bexda, Hewlêr, sulêmaniyê, û kerkokê, bi hunermendên kurdistanê re beşdar bûye.

Aştî Mihdî Mihemed endamê niqabeta hunermedên Îraqê ye.

Ew endamê komela hunermedên teşkilî li Îraqê, endam yekîtiya nivîskarên kurde, Aştî Mihdî Mihemed niha di rojnama «Birayetî», di rûpelê hunerê teşkilî de kar dike.

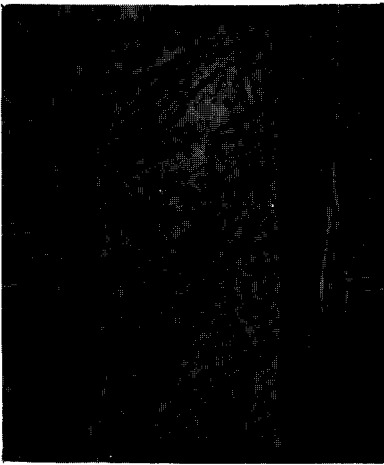
Aştî pêşangehê xwe yê dawî li şamê di 15.6.1993 an de bi navê hunermendekî Îraqî vekir.

Pirs- Em bi berhem û çalakên hunermendê kurd pir kêfxwaş dibin, û bi şehnazî, bi navê gelê kurd li sûriyê te pêşewazî dikin, û li dawiya serdana te li bajarên sûriyê li, bajarên kavdan, em lavayê ji te dikin ku win bersivên çend pirsên me bidin kovara «Pirs», û em te pêşda ji bo vê çavkewtinê spas dikin.

Bersiv: Ez jî we spas dikim û ez amadem e bo bersivan. Fermo.

- Pirs: Mamostê berêz!.. ji ber ku tu hunermendekî evîndarî. kurdistan bo te çiyê?

Bersiv: Kurdistan di dilê min de dilberke zindî û pîroze ji ber ku ez ji destpêka şerê netewî da, û ta rojên îroyîn, bi hemû eş û janên wê re dijîm. Ev evîndariya bûye beşek ji berhemên min, yên hunerî

Pirs: pêwîste rola huner di çarçewa navçeyî û netewî de raneweste, divê derbazî hundirê cihanê be jî. vêca cihê hunerê kurdî, yê teşkilî li kuye? û çaw», hunerê me wê van herdu rolên giring bi pêkbîne?..

Bersiv: Kurdistan şûnê şaristaneke kevne, li ser axê wê dewleta Mîdya avabûye, li welatê me şerexan Bedlîsî jiyana xwe têper kiriye (S) û her wisa jî çirokên «Mem» û «zînê şîrîn û Ferad» û «xec û siyamed» li ser xaka kurdistan derbazbûne. Lew ra em bawerdikin ku temenê mêjoyê hunerê teşkilî li kurdistanê dirêje, lê pêşketina hunerê kurdî (yê teşkilî) bi awakî baştir ji sala 1920 an de bi serpereştiya van mamostên berêz M.Şêx Norî, Felah Hesên, û Ezîz selîm destpêkiriye, Hunerê me li kurdistanê, di demê niha de, li ser bingehê kelepûra hunerê kurdî xwe berzdike, lewra jî hunerê kurdî îro cihêki bilind û taybetî li cihanê heye

Pirs: Jîn bi xwe hevdijayetîke navbera rûdawên civakêye, bê hevdijayetî jîn pêşda naçe, eva yasayeke sirûştiye, vêca ta kîjan radeyê huner, xwe bi vê yasaya xweserî ve dibestîne?

Bersiv: Dîroka bizava hevdijayetiyê, ne ji îro de destpêdike, ez dikanim bêjim ew hîn ji seretaya jînê de heye, hîn gava ku mirov, ezman çêbûne dijayetî di nav rûdawên jînê de peydabûye, wek ez zanim di dema ku Xabil Habil kuşt xuda li xabil xezibî, û tengezar bû, û hevdijayetî di jînê destpêkir, lê tevî wê jîna civakê her pêşda çû û hevdijayetî her tûjtir bû.

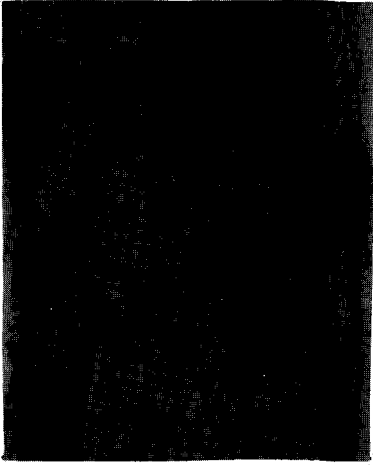
Niha jî eger hin hunermend berhemên nêrxbiha pêşkeşî civakê dikin, ew ji aliyên hin kevne perstan de tene êşandin û hêrişkirin, lê wek tê gotin «tevî dijwariyan û astengan çerxa jînê pêşda dere» lew ra pêwîste hunermend xwe bi hêztir bibîne, û xwe di ser hemû kêmkasiyan û alozan re derbazke.

Pirs: Berêz Aştî Mihdî Mihemed.. Cihê te di warên hunerî, netewî, û cihanî de li kuye?

Bersiv: Ez hunermendekî kurdîm û ji navçeya Germiyan im, û li kurdistanê Îraqê gewre bûm piştî dijminan gundê me rûxandin ez koçî navçeya kiwêstan bûm û ji aliyê huner de ez xwe ji hunermendên cihanê kêmtir nabinim.

Pirs: Rexnevanek dibêje: «Huner du beşin hunerek keftelehtë bi rewşê dîke û bi wê re pêşda diçe û hunerek rewşê derbaz dîke lew re bi (af-randin) ê nav dibe» lê win huner çawa dibînin?

Bersiv: Baweriya min wehaye: Nîrîn li rewşê heyî ji mirovperweriyê re nîrîneke zindî ye. Eger mirov li rewşê û li sirûştê temaşê neke yanê ew di xeyal û pêjnên xwe de dijî. Çimkî bûyerên me bi rewşê re rexberin hunerê teşkilî vê rêkê şanî me dîke ta ku mirov bi xwe xwe nasbike wek nimûne dixwazim van navan bidim ber çavan

«Goya Farsm» şerê birakujî li İspaniya baş nîgardike yan jî çawa «Van kox» di tabloya xwe de jiyana zeviyê çandinê xwaşik xûya dike lew ra ez kanim bêjim rewş û sirûşt ji huner û hunermend re cihderên serekenin.

Pirs: kurdistana Îraqê beşek ji welatê El Rafîdên e Cihê kevintirîn bajarvaniyê ye çavkaniya giyanî û wireyî مهنوي ji rojava re çî bandora vê rastiye li ser çêkirinê hunermend heye? Eyan rola vê yekê li avakirina giyana hunerî li nik te heye berêz Aştî?

Bersiv: Wek te got kurdistan cihekî dêrîne شیکهتێن Şanîder û Zerzî tê henin û ta niha bermayên بصایا destlatan سلطات tê de diyarin û serdariyê mirovên kevin wek «Nîndetal» tê de berzin Gelê kurd van saman شوره û bermayîyan û bi taybetî berhemên gelêrî û kelepûrî ji xwe re mal dizane. Min ev heyîna واقعه di tabloyên xwe de baş diyar kirî lê ez ser vê tenê nasekinim di sala 1989 an de min dergehê kelepûrî (bi 120 sm X 100 sm) ji kêvir çêkirî û li Bexdê û li balyozxana Birêtaniya min ew di pêşangehekê de nîşankir. Pêwîste ez eşkere jî bêjim îngilîzan ew

derî ji min kirî û birin mozexanê Birêtaniya. E rastî min hemû şeweyên têknîkî di wî derî yê ke virî de pêk anî

Pirs: Rewşa bizava حركة hunerê teşkilî li kurdistana Îraqê çawa ye?

Bersiv: Rewşa bizava hunerî li kurdistana me niha pêşda diçe hunermendên kurdistan awayên nûh fêrdibin û li ber xwedidin ku çaktirîn têknîk û mijar nîşan bidin Îro şalyareta وزارة rewşenbîrî û ragayandinê اعلام û daîra hunerên teşkilî, ji me re bûne aligirên çak, lê tevî alîkariyên wan ji hunermendan re bidaxawa للأمنه hîn zor kêmaniyên me hene û zor گهه گهه me di warê hunerî de kêmin yan jî bi carekê bi dest me nakefin wek nimûne kaxez pênivîsê hunerî û h.d. Lê bê guman ev ji astengên ramyarî سیاسی û aborî yên ku destlata Sedam li ser kurdistanê ferz kirine hatine.

Pirs: Te çî bawerdikir li nav کوردێن sûriyê bibinî û te çî di çarçewa netewî û ya hunerî de dît?

Bersiv: Bi rastî berî ez serdanê زیارة li kurdên sûriyê bikim bernama min ew bû ku ez li کوردستانا bakur û li تیرکیه (Diyarbakir İstenbol û anqerê) pêşangehekê pêşkeş bikim. Lê ji ber hin sedemên taybetî min rêya xwe gewirî û ez hatim cem we. Armanca min ya yekem ewe ku ez xizmetê gelê kurd û çanda kurdî li her derê bikim û ya duhem ewe ku ez civakê kurdî û hunermendên kurd û rewşenbîrên kurdistanê xwaş nas bikim. Min pir tişt li ser kurdên sûriyê nizanî bû lê niha min gelek tiştên nûh نهمزه li bajarê Efrînê û li hawîrdora wê dîtî, û hin tiştên

taybetî min dîtin ku hesta netewî û giyana welat-perwerî zor bilindin. Ev yeka me ji serketinê ve pir nêzik dike.

Cudabûneke mezin navbera kurdistanê Îraqê û sûriyê de heye ji ber ku ti gund û bajar li cem we nehatine kavilkirin Lew ra em pêşketinek berbiçav di warên folklor û ayinên kurdî de li vir dibînin.

Pirs: Bi pirbûna baweriyên felsefeyên cuda - cuda bûne erkên hunerî jî pirbûn huner ji bo huner huner ji bo civakê huner û siyasatê Berêz Aştî tu çî kanî li ser van baweriyên ne wekhev bêjî?

Bersiv: Di baweriyên min de ev ramanên felsefî piştî taqekirinek دیرج dirêj hatine meydanê û her yek ji wan giranîk xwe taybetî û giştî heye.

Feylesofan li gor baweriyên xwe huner ronak kirine lê «huner ji bo huner» piştî şerê cihanê yê duhem cih girt «her wisa jî» dadayîzim û «suryalîzim» jî di mostiqê şano û di hunerê teşkilî de li hemû welatên cihanê pêşda çûn.

Bê guman ez hevalê «huner ji bo civakê» û «huner ji bo rêzaniyê» me ji ber ku tenê ev ramanan kanin xizmetê civakê bikin û eger her mirovek bi serbestî û pêşketina civakê hêvi dibe pêwîste ew li ser van herdu rêçên felsefî biçe.

Pirs: Jin, evîn, welat, pêlên sêkolocî di hindir mirov de,

Bandora van hemû peyvan li hunermendan jî heye eyan çawa li te diyar dibe seyda Aştî?

Bersiv: Bi rastî di hinderê (13) salan de min pir tişt ditin şer ramiyarî hezkirin barana reş hingirîn العقب van hemûyan di hindirê min de tiştên nûh peydakirin lê bandora evinê jî ya hemûyan bêtir li min bûye. Hunermend nikane bê evîn bijî. Bi kurtî heyinên berdiçav û siruşt ji hunermend re cihderên bingehî nin.

Kek Aştî!

Li şûn paşgotina min ez hez dikim ku tu peyvêkê jî gelê kurd re li sûriyê bikî diyarî.

Ez çî peyvê jî we ra bikim diyarî ew her dem hindike lê bi kurtî ez we bi navê xwe û hemû hunermendên kurdistanê Îraqê zor spas dikim her wisa jî ez ji gelê kurd re li sûriyê spasdarim ez nikanim pêşewaziya darên henarê sûlava Meydankê çemê Efrînê û deşt û newalên kurdaxê jî bikim Ez hêvîdarim ku siruştta me xemlandî, û gelê me li sûriyê bi hev re li hespê azadiyê siwarbin û bi çargavî ber ve royê bibezin Eve peyva min birayê hêja.

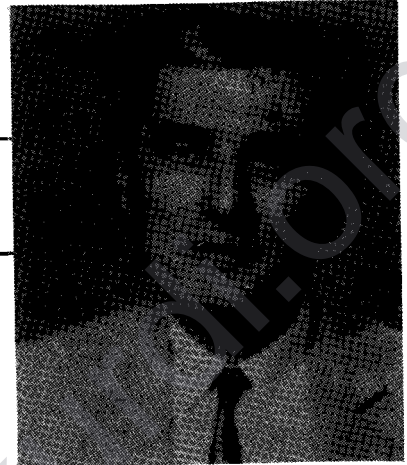

Mirinê «Ferîde xanim» jî ji me istand

1917 - 1993

H. Gundî

Nûrî Dêrsimî. 1893 - 1973.

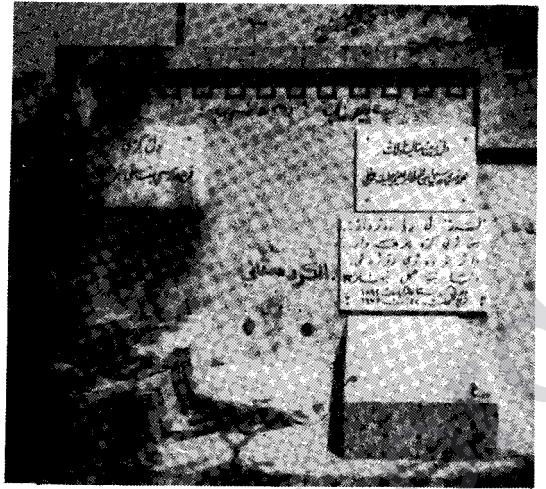
Tabaxa 1993 an bîst sal di ser mirina lehengekî ji lehengên dîroka kurdî nûjen re kuta kiribû, ew berêz jî dr. «Nûrî Dêrsimî» bû, ku li ber lêdan û zîndanên faşistên Tirkan bi carekê sist û qels nebibû, û jiyana xwe di hezkirin û xizmetê gelê xwe de dîtibû, vêca, em û gelê me di vê biranînê de bûn, ji nişkava deriya şînê careke dîtir em hilanîn, û pêlên wê li dilên me dan, û mirinê «Ferîde xanim»; hevaljiyana Dr. «N. Dêrsimî» ji dest me girt, û re-vand, şîn û giriyê me nikaribûn ew ji nav lepên mirinê vegeranda.

Erê.. em hemû stûxwar û bê hêz man, mirinê dildara me, dayika me, ji me bir, û me nikaribû ti tişt bikira. Eve qanûna vê jiyane. Bûyîn, û di dû re jî mirin, lê kesê bergeha kudi navbera bûyîn û mirinê de bi kar û xebatê dagre bi rastî ewe yê jiyaye. «Ferîde xanimê» jî ew 76 salên ku di navbera 1917 û 1993 an de tijî kar û xebat kiribû. Di rojên teng û tehl û dijwar de giyana xebatê û pêdariyê bi dilê «Dr. N» de berdida, û xwe jê re dikir palgeh, da «Dr» bi ser de pal vede, û di rojên dîtir de alîkariya wî dinivî sandina

dîrokê û bîranînên wî de, dikir. Bi rastî «Ferîde xanimê» gotina ku dibêje «Eger mêr jiyane çêdikin, jin mêran çêdikin» bi cih anî bû, ma gelo zirara me bi çûna vê jina gewre wê ne zor û giran be?! ma şerme gava em mêr berî jinan hêstiran li pey wê bibarînin?!..

Roja îne 11.09.1993 an, di dîroka me de bû rojeka bi nîşan, te digot qey mirin li pişkiwîna çavên wê rojê sekinîbû, da giraniya xwe bavêje ser dilê «Xanima» gewre. kat yet bû, her kes di nivîna xwe de razabû, tenê heyv û stêr şiyarbûn, û li hevdişayetiya xanimê û mirinê mêzedikirin, xûyaye mirin tevî hêz û heybeta xwe jî, ji kesên jîr û gewre ditirse, lew re keysa «Ferîde xanimê» di xewê de girtibû.

Bi berbanga îne re, nûçeya giran, û tevde şîn belavbû, û her kesê ku bihîst, li pêş mala wê civîn, û girî li wan siwar bû, lê girî çî sûde heye?! Bi nivroya îne re, cendekê «Xanimê» li lehiyê mirovatî siwar bû, û berê xwe da goristana (Zareta Henên), li devera Efrînê, ku li bakurê Helebe dikefe, lê belê nûçeya giran xwe gîhandibû xelkê Efrînê jî, lema ew jî, jin û mêr, keç û xort, hatibûn, li kêleka

rêka ku diçe goristanê, bi rêz û qor rawestabûn, û gava cendek derbaz-dibû, wan hemûyan, bi girî û şîn milên xwe ji «xanima» berêz re xwardikirin, da silava dawî bidin dayika dilovan.

Kerwanê tirambîlan derbaz dibe, diçe bajarê Efrînê, da «xanimê» di zîqaq û rêkên reco û cindirêse re bigerîn e, û pişt re, vedigere, lê berî ku bighîne goristanê, xanima delal ji tirambîlê peyadibe, û li milên miravan siwardibe, û ber ve gora ku rehme lê, Dr - N, berî mirina xwe, jê re çêkiri bû, diçe xatir dixwaze, û li kêleka heval-jîyanê xwe, yê nemir radikife.

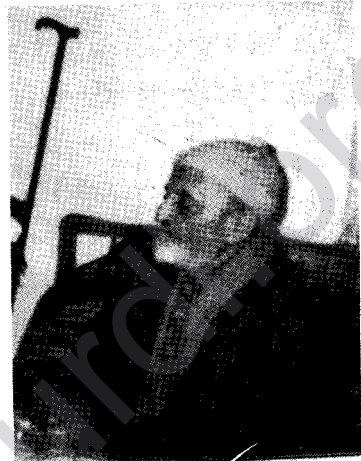
Belê dayika şêrîn!.. Te kulek di dilê me vekir, emê bi bîranîna te û ya hevalê te wê birîne derman bikin. De razê dayê, kurê te, te ji bîrnakin..

Osman Sebrî jî ji nav me barkir 1905 - 1993

*«Xwe danînim bo sitem û zorê
Divê serbilind ez biçim gorê
Gava bi rûmet çûme goristan
Hêja ye bibim lawê Kurdistan»*

Osman Sebrî

Dilawerê Zengî

Di 11.10.1993 an de, têkoşerê gewre, welatperwerê bêhempa, helbestvan û nivîskarê hêja Osman Sebrî li şamê li taxa kurdan li mala xwe mir. Di roja dî de ji mirina wî, birek ji gelparêz û welatperwerên kurd, û dost û hogirên wî, cendekê wî birin Dirbêsiyê li gundê Berkevîrê veşartin.

Kurte jiyana «Apo» Osman Sebrî:

Di roja 5.1.1905 an de, li gundê Narincê hatiye dinê. Bavê wî Sebrî serekê êla Mirdêsan bû. Ji ber vê, Osman di destpêka jiyana xwe de li ser

siwarî, şervanî, rê û rêzana êlî mezin bû.

Di sala 1916 an de, bavê wî mir. Apê wî Şukrî axa ew xwedî kir. Piştî du-sê salan Osman Li ber destê mamoste Ismail hişyar û serwextî gelek

tiştên çek û hêja bû, berî her tiştî rêzana êlî ya şaş û çepel.

Di serîhildana şoreşa Şêx Seîdê kal de, Osman jî wekî gelek xortan dibin akama şoreşê de çavên wî bişkuvîn.

Di roja 24.6.1926 an de, herdu apên wî Şukrî û Nûrî bi darvekirin, û Osman û çend peyên din avêtin hindirê zindanê. Li dora du salan di zindana Denizli yê de rawestî. Rewş û jîweriya Osman pir zor û nexweş bû, ew bivênevê, di derya ramyariyê de dest bi avjeniyê kir. Roj bi roj welatparêzî û milletperwerî li nik wî bilind dibû û ji bo têkoşîneke xurt û dijwar pêk dihat.

Piştî ku ji zindanê derdikeve, du rê li ber xwe dibîne. Yek riya sernizmî û xwe sipartinê, ya din têkoşînê, wî dudilî nekir, dest ji mal û milkên xwe berda, û da ser riya têkoşîn û rizgarkirina millet û welatê xwe.

Di 24.12.1929 an de ji kurdistana bakur tê kurdistana sûriyê û di Xoybûnê de cih digre. Di serîhildana Agrî de, di gel çend gelparêzan berê xwe dide kurdistana bakur. Piştî ku şerê

Agriyê bi ser nakeve dîsa vedigere kurdistana sûriyê.

Ji sala 1931 ê heta sala 1935 an, li Filestîn û Ammanê surgûn dimîne.

Di sala 1935 an de, ji surgûnê direve, xwe digihîne êla Berzan. Li wir jî tê girtin, û dîsa wî davêjin girtîgehê.

Di sala 1936 an de, bi surgûnî wî dişînin Girava MADAXAŞKAR ê.

Di sala 1937 an de vedigere Lubnanê. Piştî ku di sala 1938 an de li Şamê bi cih dibe, li dibistana Nadî Selahedîn dersa zarokên Kurdan dide.

Di sala 1941 an de tevî kurê xwe «Welat» derbasî kurdistana bakur dibe, di pey de kurê wî «welat» li welêt tê kuştin.

Di navbera salên 1940 û 1944 an de bi karmendî li Sûriyê dest bi xebatê dike, lê di pey de bi fermana wezîrê karê hundir ji karê xwe tê avêtin.

Di sala 1957 an de digel çend gelparêzan partiyekê li kurdistana sûriyê avadike.

Di sala 1960 û 1962 an de dîsa tê girtin.

Di navbera sala 1965 - 1969

an de dibe sekreterê giştî yê partiyê. Pişt re ji ber hin sedeman li mala xwe rûnişt û dûrî karê ramiyê dikeve.

Bi rastî, bi van çend gotinên meyî rijî, jiyana «Apo» Osman sebrî têr nabe. Jiyana wî xelegeke ji zincîra dîroka milletê kurd e. Jiyanê berfireh û kûr e, tijî êş, derd, birçî û belengazî ye, lê ji têkoşîn û mîrxasiyê navdar e. Ji sala 1926 - 1972 an de hejde caran ketiye zindanê, sê caran surgûn bû ye, herçî salên mayî heya bi roja mirinê dibin çavdariya polîsan de bû.

«Erê Osman te agir da dilê min

Te pir kir derd û êş û hem kulê min.

Te da destê me, carek destê Ristem,

Te zenar û kemer dane millê min.

Mixabin ko tu çuyî ez tenê mam,

Li ser te her dinanfî bilbilê min.»

Cegerxwîn - Dîwana 1ê R94

Piştî ku tîfing çend caran bi Osmên re xiniz dikeve, ew xwe davêje hawara pênuşê, û ji sala 1930 - 1945 an de, ligel mîrê ronakbîrê kurda Celadet Bedirxan û rewşenbîrên din ên kurdan di xebata herdu kovaran HAWAR-RONAHÎ yê de cih digre.

Apo Osman netenê piştevan û nivîskarê herdu kovaran H.R. bû, lê belê, Piştgirê belavkirin û tikûzkirina Elfabeya kurdî jî bû. Reng û awayên nivîsandinên wî pir bûn. Çi helbest, çîrokên dîrokî, serpêhatî bin, û çî li ser gerdişên kurdan, li ser yêzidiyan, li ser êl û eşîran û gelek babetên din jî bin, nivîsîne.

Di nivîs û helbestên xwe de, wî ji bilî navê xwe yê zikmakî, nasnavên Apo û Labût jî bi kar aniye.

Berhemên «Apo» Osman ev in:

1 - Elifbeya kurdî, Şam, 1955, 56R

2 - Bahoz û çend nivîsên din, 1956, Şam, 68R

3 - Dêrde me - (gotar û helbest). (?)

4 - Apo, «gotinên xav nepijîn bê tav» Almanya 1981.

5 - Elifbeya tikûz, 1982, Şam. (?)

6 - Çar leheng, 1984, Şam, 40R

7 - Bersiva Hoşeng. 1992 Şam (?).

Çavkanî:

- Serpêhatiyên min - Osman Sebrî - (destnivîs).

- Dîwana helbestan «Apo».

21.11.1993

Şam

Namek Ji Dîrokê

Ji nemir

S.Adî re..

• Pîr Rustum •

Dildar ez li benda te bûm sekinîm li ser kavi... kevin-bajar malên axî yê ku dîrokê windakirin û titişt ji bilî şopa ken û pis-p-isa me nemaye li wan deran li benda teme û dibînim tu çawa nê û penîr ji dest min digir direvî, belê ez dikeniyam kenekî bi dizî, min radihişt nan û penîrê xwe, û min dizanî ku te kemend ji min re vegirtiye, lê dîsan jî ez bi ser kemenda te de dihatim, ku ez bi xefka te devim, û dûvre bigrîm. xwe li ser rû zemînê tolkim, rûy xwe di rûzemînê bidim, bi hêsiyan hevîrêkî herî ji xanîkên me re çêbikim, yek caran ax diket devê min, û min bîna dîroka kotî û kortiya jêdikir, û di pişt re siya zarên wan tê ber çawan, zarokek li ber.. çavên mine, wî dest avêt qopê goşt, û ji dest keçikê hevala xwe revand, hişt ku ew bigirî bi rondikên xwe axîdem şuşt û dema bin dikim, bîna diya min jê tê.

Dema dengên çiq reqa dikevin guhên wê, çawan radike, hildide li kûraniya aso meyze dike, siyîn dûmanî tên ber çawan, û direkên axî, tozî bi asîman de radibin, dilerizin, ew nêzik dibin, û zarê ku qopê goşt revandî ber bi wan diçe, destan ji wan re li ba dike, ji siwarên kuştin û talanê re destan

bihejine, rû, dêm berkenî, ken û şahiya zarokî di çawan de ronîya EHOA-MASDA. Lê EHRÎ-MAN li hemberî wî bû, ew tirê reş tirê sergonê didwan ji kevanê dertê, berkenî û ronîya EHOA mazda du par dilerize dikeve.

Dildar min nizanî ku li bajarên mezin ji tere kemend vegirtine, û li hêviya niçiriya tene, ji te, ji min pariyên nê û penîr..newrozê bi dizin, û ji nûve hêsiyan xwînî bibarînim.

Ey pêlên di ser cendekê minî arî re dîqulipin, werdibin, ey derya dikele, kanî pêla minî viyan, çî masiyê mezin daqirtand.

Xwîna sor dagerî, diherikî, siwarên kuştin û talanê tê de gevizîn, tevî axa Ararat bû, û hes-teyên wî zaroyî hûrkin, goştê telmeyî di bin pan û nalên hespên xwede kirin hevîr, li şûn xwe hiştin, siwarê dawî ruma xwe di heriya bi xwîn de vedine, radike devê xweyî atûnî dimije.

Diçin, dimeşin, li wan deveran talan dikirin.

Keçik temaşa wan dike, şikeftên wanî biçûk, yê bi zil û çovên Enabê avakirî, şewtandin, hilweşandin, serê bûka meyî kevirî hûrkin, herifandin, û guloverên sor, yê bi mij û dûman di çavên keçikê de vedimirin.

Dayê derya bahozi bigire.hembêzke.pêla minî
sor nahêle bikeve binî belê wilo jorde hildin.
rahêjin ser milan,ez hîn li bendême .

Wê dinêrî, temaş dikir, temaşa lekên sor, ew
heriya xwînê, ew hevalê pelixî. Dema ku erd
hejiya, teqiya, ji ûrê xwe etûn avêt, û ji deşta
mûşê, ji nav pelên lûlû û kaşiyên ew pehlewana
Akîm Akîm dertê.

Derkevin, birêkevin, têvedin. Ey pêlên dojhî, û
siwarên kuştin û talanê daqurtînin. Bila pinpinok
û gangilyên sor li deşt û çiyayên welêt serî hildin.

Dildar, ez li hêvî û benda teme, tu kanî, çima

nayê. Were were li cejin, di newroz, na, na, tu li
cihê xwe bimîne tev hevalên xwe ezê bêm û li te
bibim mêvan, tevî tebim, bi tere buhiştê par bikim,
Li benda min bi-mîne, va ye newroz tê, newrozek
nû, deryak bahozi kûr, û firehtir û martîrên nû.

Dilbera te

Yara

Têbin:

«Ev name di kavileki de li ser çermê zarokeki hatibû nivîsîn û tiştê em
pê rabûn me jê wergirt».

Stranên feqa

Stranên Folklorî

● M.H.Darî ●

1) Xesiwê

Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
Mê yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella

yar xesiwê xesiwê
heft gura qirik jiwê
navê xeswam Eysîkê
bi ser minde siksik kê
ji bona kevçîk tirsîkê
navê xeswan beyazê
bi ser minde kaze kaze
ji hona pelek pîvazê
xwezî xesû nebana
sindoq bê mifte bana

He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella
He yella û maşella

2) Derxînin bûkê

Min holek çêkir
wêj darê darê
çend kaşo lêde
hol hate xwerê
derxînin bûkê
ser jêkin kerê

Min holek çêkir
wêj darê biyê
çend kaşo lêde
hol hate si yê
derxînin bûkê
ser jêkin miyê

Min holek çêkir
wêj darê merxê
çend kaşo lêde
hol hate çerxê
derxînin bûkê
ser jêkin berxê

heft bar melîl hebana
bûk jî bi dest xwe bana
xeswa bajon kadîna
lêkin cila mihîna
bê av û nan bi mîna
heqê bûka bistîna
yan xesiwê xesiwê
heft guna qirik ciwê

xezalê zer bûme ez
bi ser de talan bûme ez
xezalê zer bûme ez
bi ser de tulan bûme ez
xezalê zer hûme ez
bi ser de talan bûme ez

xezalê zer bûme ez
bi ser de talan bûme ez
xezalê zer bûme ez
bi ser de tulan bûme ez
xezalê zer hûme ez
bi ser de talan bûme ez

xezalê zer bûme ez
bi ser de talan bûme ez
xezalê zer bûme ez
bi ser de tulan bûme ez
xezalê zer hûme ez
bi ser de talan bûme ez

Pirs dipirse..!

«Pirs» dipirse: rewşa helbestên me yêhevdemî çi ye?!

- Her wekî em dizanin hênanên (regezên) helbesta helbest ev in:

- 1 - Hestekî rastego.
- 2 - Peyvine helbijartî.
- 3 - Rananeke hêja.
- 4 - Kêşeke Mûzîkî.
- 5 - Ristineke rewanbêjî û nûjen.

Bi karanîna evan hênanan yan jî hindekan ji wan helbesta bilind î akanker pêk têt.

Ji ber ronahiya evê pêşgotina jorîn, gelo em çi dikarin derbareyî

helbestên xwe, yên hevdemî, li sûryayê bibêjin?!

Bêyî ku em helbestvanekî binav bikin, yan jî dîwanekê nîşan bikin, helbestên me berhemekî nepijyayî-ye, hêvîleke beranêti ye. Nexweşiya me ew e, ku em vacî hemû helbestvanên cihanê kêr dixwînin, û pir dinivîsin. Helbestên me jî, yek ji ancamên nexweşiya me ne.

D. Abdulfetah

●● Şêxê Rêrast ●●

Berî her tiştî sipasîya «pirs» ê dikim, ku birastî dixwaze birînên toreya kurdî bide berçavan, û dermanke, û berê wê ber bi pêşveçûnê de bide.

Heger mebest ne ew be pirs, «pirs»ê wê bê wate û bê sûde be.

Birastî em bi çapkirin û weşanên kurdî re xwe şa û bextewar dibînin, çap û weşanên vê demê lehîyeke li gor demên bûrî, lehîyeke fereh û mezine, em bi hêvîne ko lehî bine,

û bimeye, avek zelal jê biherike, berhemên qenc jê biderkevin serê me kurdan, û bi taybetî kurdên sûriyê, cîgeha gezîna toreya kurdancî, cîgeha lehengên kovarên giranbiha. Hawar, Roja nû, Ronahî pê bilindbikin, ew jî ji me re bibin jêder û lêveger.

Heke em bi hûrbînî li helbestên vê demê binêrin, û bidin beranberî helbestên dema Hawarê, em nîr û demêjî bidin alîkî, dîsa emê çiqasî xwe biçûk û şûndemayî bibînin, heke em xwe bi yên

kilasîkî re jî tayîkin, aliyê şahîna «mîzîna» me wê bi banîkeve, heger em xwe bi ya zargotinê ve jî bipîvin, dîsa pêşketin wê ne li alî me be!!! pirs çima? û çi divê?.

Divê arama me hinekî hebe, lezîn tunebe, ezezî hinekî kêmbê, bendora çand û toreyê baş nasbe, hinga birînê me, wê werin kewandin û dermankirin.

Li ser durv û naveroka helbestan ez karim bêjim, ez bi helbesta

aza re bêtir kêfxweş dibim, lê helbest helbeste, çi kilasîk dibe, çi aza û nûjen dibe, ger xwedîyê wê helbestvan be ne helbestkarbe, helbesta xwe, bi xwe afirandibe, ne hatibe çêkirin, yanê helbestê helbestvan afirandibe, ne helbestkar helbest çêkiribe.

Hêvî bilinde ji nav lehîyê helbestan helbestvanin berêz, gewre û nûdem bi derkevin.

●● JAN DOST ●●

Di nerîna minde ev ne helbestin, lê xêzîkin. Bi tîpên kurdî ne, her yek ji xortên me hînî xwendin û nivîsandina kurdî dibe, di dilê xwede dibêje ez bûme rîstevan, û dest bi çapkirina Dîwana 1 an dike, û ya 2 an di bin çapê de ye, ev kes di bin siya konê cegerxwîn de paldayî ne, û hawê helbestê wî dikin, ji millet re dibêjin ji xew rabin, lê millet ji xew rabûye û taştê jî xwariye!!!

Ez navê tu kesî nabêjim, lê tevde hêkê mirîşke-kê ne, sûc jî ne ê wane, sûc sûcê ê ku ji wan re li çepka dixin, û ji wanre şabaş dibêjin, û fedî dikin ji wan re bêjin ev

ne helbestin.

Pêşketina helbesta kurdî, di nerîna minde, li ser Rexne û wergerandinê ava dibe, û divê em hay ji berhemên ku bi zarê soranî dertên hebin.

Şerme heta niha em nizanibin helbestek goran. Bêkes, Haçî qadir bi xwinin, û fam bikin.

ez nabêjin ku bi carkê tiştên dertên xav û rijî tamsarî ne, bi rastî di nav de hinek xweş dinvîsin, lê ew jî bîna wergerandinê jê tê..

ez bi hêvî me rîsta kurdî pêşkeve li vir, û xwe bighîne ya ku bi zarê soranî der tê, û zorspas.

Heleb 25.2.93

• Mûmê welat •

Gelek spas ji, pirs, û pirs a wê re .

Bi kurtî li ser helbesta nûjen li sûriyê, ezê bêjin pir girin-ge ku, Çerx û nîrên dema ku torevan, an hunermend têde dijî em zanibin, ger Nirxkirina⁽¹⁾ wan daxwaziya mebe.

Toreya me, çî helbest, çêrok, û roman be, di roja îro de wek balinde⁽²⁾ yekî girti ye, û dixebite ku xwe ji nav têlan azake, belê cihê wî ezmane, lewre divê li ber çavan be ku:

1 - Tune bûna dibistanên kurdî û rik gîriya⁽³⁾ dekên⁽⁴⁾ rêjîmên li pey hev di windakirina kurdan û zimanê kurdî bi her şêwa⁽⁵⁾ ye kî.

2 - Mêtina zimanê êrebî ji çûkanîde, ta kutakirina xwandina zanîngehî.

3 - Xawêlkegiya⁽⁶⁾ zimanê kurdî ji gelemperiya kurdan, ta demek dirêj.

4 - Kêmbûna pirtûkên kurdî, ji bilî qedex kirinê û tunebûna pirtûk, an lêkolîn, an gotaran di warê nirx û rexne-kirina coreyên⁽⁷⁾ toreyî, ên kurdî de.

5 - Rewşa aborî, ya ku ji her kesekî 24 katan kar dixwaze, û torevanê bê kar. nêrîneke bazirganî li berhemên xwe binêre, û li ber hêviyekêbe.

6 - Kêm xwandina zimanê kurdî û dûrbûna piran ji rewşa çanda cîhanî.

7 - Kêm zanîna me bi bîngehiyên rêjîmên nivîsandinê,

8 - Tilvizyon.. (dizê li ber çaran).

ji ber ev egerên⁽⁸⁾ jorî, û tevî piraniya dîwanê weşîne, an helbestên di kovaran de belavbûne qelsin, û tengbûna çembera wan baş dixwîne, di

warê naverok û durvde, ger ew berhem xêzek çêrok be, an malîkek helbest be, ha-vil û súde ye li baram-berî ev nîrên li jor hatine.

Bi carekê, ne xeme ger durvê helbestê kilasîkî, an nûjen be, lêbaşe ku em zanbin ya kilasîkî ji ereban giha me, ji dema îslaman de.

Helbesta nûjen çîye?

Raste nûjen kirina helbestî hat bi aza kirina ya kilasîkî ji bar⁽⁹⁾ û kêşan⁽¹⁰⁾, Lê hin tiştê di hene, pêwîste ku li ber çavan bin ji her du core yan re wek:

- Bi xwe hatina peyvekê, û her gotfne-kê ne ava bûbin.

- Dema pişkan⁽¹¹⁾ û rola vê yekê.

- Nivîsandina gor rêzman, ne ciwan û xoşk kirina zimên!

- rola bernavan, bi hemî coreyên wan.

- Zanebûna dengdariya tîpan, di her peyvekê de (Fonîtik).

- Girêdana wêne bi wate⁽¹²⁾ ya wêve .

- Xiste kirina hevrêzan û H.D..

Lewre bi rizgarkirina helbestan ji bare û kêşan, û gotinên ne girîng nûjen na be, û pir gotin û gotar li ser vê babetê hatine, û hîn berdewa min, û kes ne ghiştî rêjîmeke durust, serbixwe ji helbesta nûjen re .

Lê divê em bi rengêkî, awakî, ramanin nû, bi şêwazekî⁽¹³⁾ nû biramin, bi nêrin, Binivîsin li gor ev dem û berebata⁽¹⁴⁾ Alîktron û kombyoter, bê yî em ji weşa Mirovanî bi dârkevin.

Û hêviya xwe, tev ya şerko bêkes dikim, û ezê bêjim bi zimanê şîrmakî binivîsin, û di hemî tore yên cîhanê de qenc û ne qenc heye, û ger îro

şihîna⁽¹⁵⁾ mirixkirinê ji rewşê windaye, pîware ye⁽¹⁶⁾
demek wê bê, û bi hêsanî ewê yê ne qenc û bazir-
ganî û yê ji dil de, ji hev cudabike, û tim û tim
tiştê rind û hêca xwe diçespênî û beramberî pêl
û bahozan xort dimîne.

Ez ne rexnevanim, û hêviya min ji wan, ku her
babetekê bikin lêkolînek, û ronahiyê bi din qun-
cên tarî, piyên xwe vemalin û dakevin rewşê
çimkê bê rexin helbestvan wê tim di cihê xwe de
here û were.

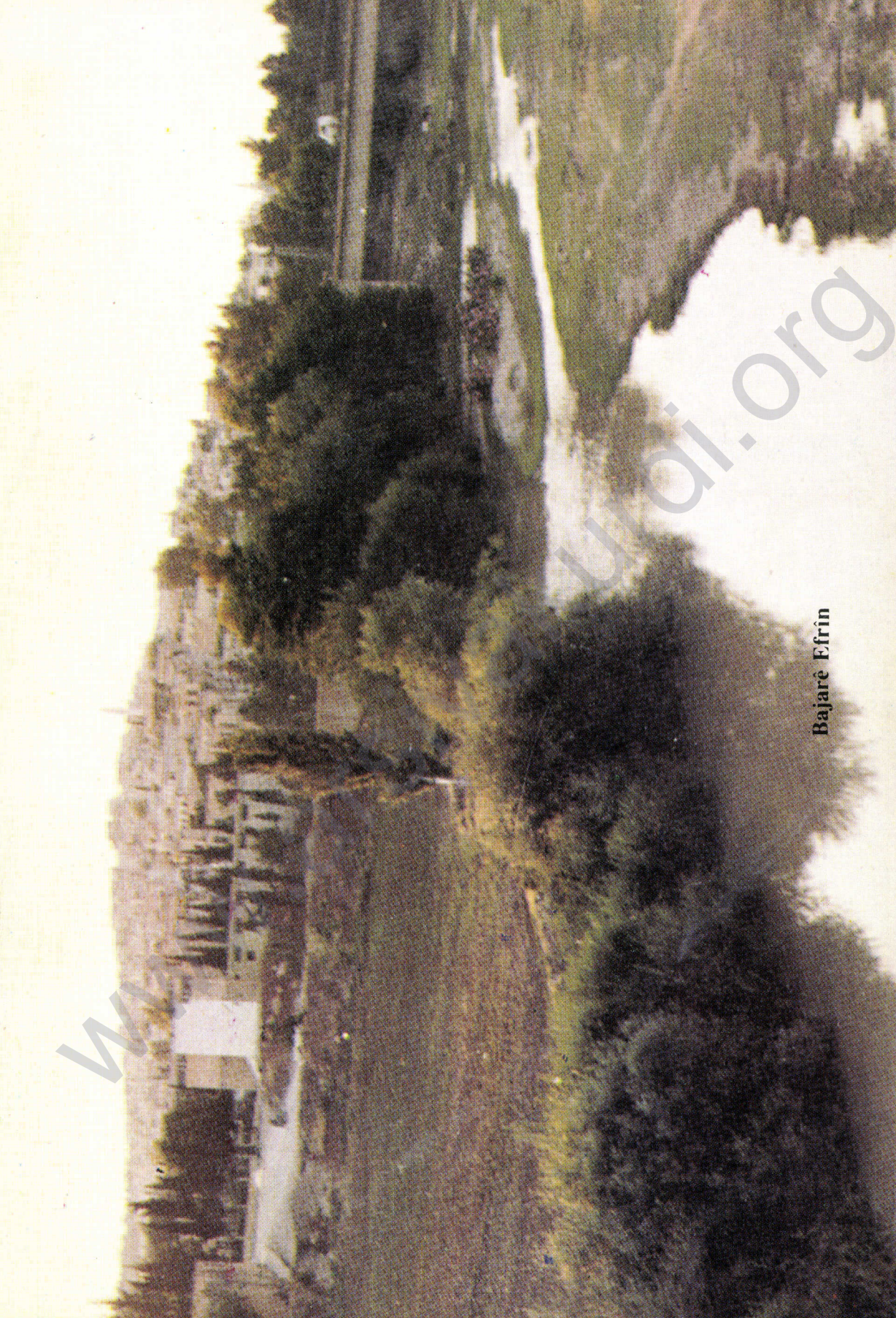
Dîsa sipasî ji, pirs, û endam û mêvanên wêre, û
ji gelê mere -

1 - Nirx: قيمة

2 - balinde طير

3 - rikgirî	تعنت
4 - dek	سياسي
5 - şêwe	اسلوب
6 - xawêlke	مهمل
7 - core	نوع
8 - eger	سبب
9 - bare	قافية
10 - kêşan	تصرف - اوزان
11 - pişk	فعل
12 - wate	معنى
13 - şewaz	اسلوب
14 - berebat	جیل
15 - şihîn	میزان
16 - pîware	غائب

Wajdi.org

Bajare Efrin

**Osman Sebrî jî ji nav me barkir
1905 - 1993**